

Centraal Bureau voor de Statistiek

Jaarverslag 2009

26 maart 2010

Inhoud

Voorwoord	3
Verslag van de Directeur-Generaal van de Statistiek	4
Centrale Commissie voor de Statistiek	10
Uitvoering van het statistisch programma	11
De internationale context	30
Personeel	33
Doelmatigheid en prestatie-indicatoren	37
Jaarrekening 2009	42
Accountantsverklaring	60
Organogram	62
Wegwijzer	64
Colofon	65

Voorwoord

Met dit jaarverslag legt het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) verantwoording af over de activiteiten en de resultaten in 2009. Wat de beoogde resultaten waren – publicaties, artikelen en tabellen met statistische informatie – is beschreven in het jaarplan 2009. De daarin toegezegde output is gerealiseerd.

De beleidsvoornemens van het CBS zijn in algemene bewoordingen ook opgenomen in de begroting van het Ministerie van Economische Zaken. Verantwoording daarover wordt afgelegd via een aantal met het ministerie afgesproken prestatie-indicatoren. Het algemene beeld is positief.

Het CBS legt met de jaarrekening in dit jaarverslag tevens rekenschap af op financieel gebied.

De Centrale Commissie voor de Statistiek (CCS) houdt toezicht op het CBS. De jaarrekening is in overeenstemming met de CCS vastgesteld. Dit jaarverslag is door de CCS goedgekeurd.

drs. G. van der Veen
Directeur-Generaal van de Statistiek

Den Haag/Heerlen, 26 maart 2010

Verslag van de Directeur-Generaal van de Statistiek

In 2009 is gestart met de uitvoering van het Strategisch Meerjarenprogramma 2009 – 2013. In dit programma staat de vraag centraal hoe het producten- en dienstenpakket van het CBS beter kan worden afgestemd op de wensen en behoeften van de gebruikers. Dit houdt in dat het productassortiment vergroot en de dienstverlening verbeterd moet worden. Bij de aandacht voor programmavernieuwing blijft het CBS oog houden voor de continuïteit van het lopende statistiekprogramma. Andere ambities uit het Meerjarenprogramma zijn het vergroten van de efficiency, het versterken van de positie en profilering van het CBS, het bedienen van verschillende doelgroepen en het vergroten van de toegankelijkheid van informatie.

Om deze ambities in 2013 te kunnen realiseren, is in 2009 gestart met diverse nieuwe projecten en is voortgebouwd op de ingezette acties uit de jaren daarvoor. Inmiddels staan de meeste projecten uit het Meerjarenprogramma in de steigers en zijn de eerste resultaten zichtbaar.

Statistisch programma

Aansluiting bij de actuele, maatschappelijke behoefte aan statistische informatie is het uitgangspunt bij de programmaontwikkeling. Continuïteit van het bestaande werkprogramma, het in stand houden van tijdreeksen en de samenhang tussen statistieken zoals gewaarborgd via de rekeningstelsels, zijn vanzelfsprekende doelen.

Het CBS voert jaarlijks een statistisch programma uit dat in de jaarplannen staat beschreven. Net als in de voorgaande jaren is de voor 2009 geplande statistische output gerealiseerd. Hiermee zijn de nationale en internationale wettelijke verplichtingen nagekomen. De te realiseren output van het reguliere statistische programma is vertaald in prestatie-indicatoren, die verderop in dit jaarverslag worden beschreven.

Veel publicaties hebben in 2009 ministeriële belangstelling gekregen. In de inleiding van het hoofdstuk *Uitvoering van het statistisch programma* worden een aantal belangrijke evenementen vermeld. Afgelopen jaar was er vanwege de economische crisis veel aandacht voor de conjunctuurberichtgeving, zo blijkt uit tellingen van het aantal visits van de CBS-website. Ook de persconferenties over de kwartaalramingen van de economische groei werden druk bezocht en op radio en televisie live uitgezonden.

Het land Nederlandse Antillen zal ophouden te bestaan en de BES-eilanden (Bonaire, Sint Eustatius en Saba) krijgen de status van gemeente van Nederland. De Nederlandse rijksoverheid wordt na de transitie verantwoordelijk voor de rijkstaken die nu worden uitgevoerd door de Nederlandse Antillen. Een van de taken betreft de statistiek. De Centrale Commissie voor de Statistiek heeft in 2009 het statistisch programma voor de BES-eilanden vastgesteld. Het CBS zal met ingang van de transitiedatum, die nu op 10 oktober 2010 staat, verantwoordelijk worden voor het statistisch programma van deze eilanden. Voorwaarde is wel dat de financiering is geregeld.

Het CBS meet de algemene waardering van zijn klanten. In de onderzoeksgroepen zijn zowel personen, als bedrijven vertegenwoordigd. Aan klanten van de Infoservice en aan respondenten en non-respondenten van diverse onderzoeken werd gevraagd om het CBS een rapportcijfer te geven. Tevens werden vragen gesteld over de kwaliteit van de geleverde diensten en producten. Het algemene rapportcijfer voor 2009 is een 7,3. Dit cijfer is gelijk aan dat over 2008.

Programmavernieuwing

Het Strategisch Meerjarenprogramma 2009 - 2013 bevat een aantal belangrijke thema's waarop de programmavernieuwing zich concentreert, zoals globalisering, sociale samenhang, duurzaamheid, veiligheid en gezondheid. In 2009 is gestart met de uitwerking van concrete voorstellen voor onderzoek of nieuwe statistiek. Verderop in het jaarverslag zijn de tot nu toe behaalde resultaten van de uitwerking van de programmavernieuwing te lezen.

Zo verscheen de publicatie *Religie aan het begin van de 21ste eeuw*, waarin wordt ingegaan op actuele gegevens over religie in het perspectief van sociale samenhang. Het *Jaarrapport van de Landelijke Jeugdmonitor* beschrijft de Nederlandse jeugd van 0 tot 25 jaar. Daarnaast verscheen de publicatie *Lage inkomens, kans op armoede en uitsluiting*. Om de economische ontwikkeling van het midden- en kleinbedrijf te kunnen onderscheiden, is een MKB-monitor ontwikkeld. Verder is in samenwerking met de drie planbureaus de *Monitor Duurzaam Nederland* ontwikkeld.

In 2009 is een afzonderlijk traject gestart voor een herprioritering in het gehele statistisch programma. In overleg met de belangrijkste gebruikers en strategische partners wordt het programma van het CBS onder de loep genomen. In de loop van 2010 zal aan de Centrale Commissie voor de Statistiek worden geadviseerd over de mogelijkheden.

Kwaliteit en profilering

De missie van het CBS vereist dat de kwaliteit van de statistische informatie gegarandeerd is. Het CBS heeft daartoe in 2008 een systeem van kwaliteitszorg gekozen dat gebaseerd is op de hoogste internationale normen en aansluit op het *Excellence Model van de European Foundation for Quality Management (EFQM)*. De uitwerking in het zogenoemde kwaliteitsraamwerk door het CBS staat model in Europees verband. In 2009 is de implementatie van het systeem ter hand genomen.

Een systematische aanpak van het risicomanagement wordt volledig geïncorporeerd in dit kwaliteitsraamwerk. Vooruitlopend op het volledig operationeel worden daarvan in de tweede helft van 2010, heeft een risico-inventarisatie plaatsgevonden, zijn daarop maatregelen getroffen en zijn de verantwoordelijkheden benoemd.

Voorts is een kwaliteitsgids gepubliceerd waarin de kwaliteitsaspecten van statistische output worden behandeld. Er zijn acht audits van statistische processen uitgevoerd en de borging van de processen conform het Voorschrift Informatievoorziening Rijksdienst (VIR 2007) is voortgezet.

Ter bevordering van het gebruik van gevalideerde statistische methoden geeft het CBS de Methodenreeks uit. De statistische methoden zijn op een toegankelijke en uniforme manier beschreven en elektronisch beschikbaar gesteld. Deze reeks is te raadplegen via de internetsite van het CBS.

Om te kunnen blijven voldoen aan de maatschappelijke vraag naar onbetwiste cijfers, is adequate methodologie onontbeerlijk. Het CBS voert een methodologisch onderzoeksprogramma uit om daarin te voorzien. In 2009 is onder andere vernieuwend onderzoek gedaan naar datavisualisatie op het internet en naar de inzet van internetrobots bij de waarneming van prijzen. Er zijn enkele tientallen onderzoeksrapporten verschenen, onder meer over correctie voor uiteenlopende typen non-respons, de effecten van verschillende manieren van waarnemen (telefonisch, schriftelijk, web, face-to-face), en over het meten van conjunctuurcycli met snelle indicatoren. Het methodologisch onderzoeksprogramma heeft in 2009 tevens een proefschrift op het gebied van non-respons en enkele hoofdstukken in wetenschappelijke boeken opgeleverd. Ook is een boek over survey-methodologie verschenen.

Als kennisintensief bedrijf heeft het CBS permanent aandacht voor kennisontwikkeling, bij voorkeur in nauwe samenwerking met collega instellingen, binnen- en buitenlandse universiteiten. Zo zijn in 2009 promotieonderzoeken op (mixed mode) waarnemingsstrategieën en imputatietechnieken gestart. Daarnaast leveren CBS-onderzoekers methodologische bijdragen aan congressen en aan diverse vaktijdschriften. Zo wordt het wetenschappelijke niveau van de CBS-methodologen op peil gehouden.

Toegankelijkheid van informatie

Een belangrijke ambitie uit het meerjarenprogramma is het verbeteren van de toegankelijkheid van informatie. De website www.cbs.nl en de statistische database StatLine zijn hiervoor de belangrijkste instrumenten. Er wordt dan ook fors ingezet om deze verder te verbeteren. Zo heeft een nieuwe homepage ervoor gezorgd dat gebruikers makkelijker hun weg kunnen vinden op de CBS-website. Er zijn keuzeknoppen voor doelgroepsites toegevoegd en een nieuwe doelgroepsite is gerealiseerd.

De site www.CBSvooruwbedrijf.nl biedt het bedrijfsleven de mogelijkheid om publicaties en statistieken te vinden per branche of bedrijfstak. Via de site kunnen bedrijven op eenvoudige wijze enquêtes invullen en vinden zij achtergrondinformatie (waarom is deze enquête nodig? wat doen wij met uw cijfers?). De verwachting is dat bedrijven daardoor meer begrip krijgen voor de enquêtes van het CBS.

Het aantal visualisaties op de CBS-website is uitgebreid met onder andere een conjunctuurdashboard, dat op een overzichtelijke manier de ontwikkeling van 15 indicatoren van de conjunctuur laat zien. De energiemeter toont het energieverbruik en de producentenprijs van de belangrijkste energieproducten. Op de themapagina overheid en politiek is een nieuwe animatie gelanceerd die de belastingopbrengsten in Nederland visualiseert. Deze maakt het mogelijk de belastingen, heffingen en leges van zowel de centrale als lokale overheden over een reeks van jaren interactief te bekijken. De conjunctuurklok, die het CBS al enkele jaren in productie heeft, verovert thans de wereld. Verschillende landen en internationale organisaties hebben het concept overgenomen.

De toegankelijkheid van StatLine is verbeterd. Zo zijn de zoekmogelijkheden zijn vergroot en de zoekresultaten worden overzichtelijker gepresenteerd. Ook zijn de tabellen in StatLine makkelijker te vinden door zoekmachines zoals Google.

Via Twitter worden links naar persberichten en webmagazine artikelen en statistische weetjes verspreid.

Samenwerking

Het CBS werkt intensief samen met een breed scala aan instellingen en organisaties, zoals ministeries, planbureaus, wetenschappelijke instellingen en brancheverenigingen. Deze samenwerking helpt om de enquêtedruk verder terug te dringen, om tot nog betere statistische informatie te komen en om die informatie beter af te stemmen op wat de gebruikers nodig hebben.

In dit jaarverslag komt een groot aantal samenwerkingsvormen aan de orde. Een voorbeeld is de publicatie *Werk en Inkomen na massaontslag: de zekerheid is niet van de baan*, die is voortgekomen uit een samenwerkingsverband met de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid. Met de Stichting Perinatale Registratie Nederland is onderzoek gedaan naar het perinatale sterftcijfer. Met de Ministeries van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en Financiën is gewerkt aan de verbetering van de kwaliteit van de financiële gegevens van gemeenten, provincies, waterschappen en gemeentelijke regelingen. Het CBS heeft hiervoor een uitgebreide set van kwaliteitstoetsen ontwikkeld.

In overleg met de Stichting Skal en het Landbouw Economisch Instituut is voor het eerst een elektronische enquête uitgevoerd onder biologische landbouwbedrijven, teneinde inzicht te krijgen in de productie van landbouwgewassen en de aanwezigheid van biologisch gehouden dieren. Met de Vrije Universiteit Amsterdam wordt samengewerkt in het project Integratie van internationale handels- en transportstromen. De samenwerking heeft geleid tot diverse publicaties en een congresbijdrage. Binnen deze samenwerking is een postdoctorale onderzoeker gestart met een studie naar de duurzame bereikbaarheid van de Randstad. In samenwerking met het Planbureau voor de Leefomgeving, Wageningen Universiteit en het Research Centrum is de nieuwe website www.compendiumvoordeleefomgeving.nl gerealiseerd. Verder verscheen voor de tweede keer de *Integrale veiligheidsmonitor*, die samen met de ministeries van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en van Justitie wordt samengesteld.

Internationaal

Op 15 en 16 januari 2009 organiseerde het CBS in Den Haag de conferentie *Work in Progress*. De directeuren-generaal van Eurostat en de nationale statistische bureaus van de 27 lidstaten van de Europese Unie bespraken de voorstellen, ontwikkeld onder het voorzitterschap van het CBS, om statistisch inhoudelijke en managementaspecten van het Europees Statistisch Systeem (ESS) te verbeteren. Besloten werd ondermeer tot een nieuwe organisatorische overlegstructuur binnen het ESS, met als doel de werkwijzen en efficiency te verbeteren.

In november 2009 bracht een CBS-delegatie een werkbezoek aan het *National Bureau of Statistics* in China. Doel van het bezoek was om een eerste stap te zetten in het opbouwen van een samenwerkingsrelatie. Er bestaan belangrijke economische relaties met China en het land is bezig met het uitbouwen van de statistische kwaliteit. In 2010 wordt bekeken hoe en op welke gebieden de samenwerking tussen het CBS en de Chinese collega's vorm kan krijgen.

In december 2009 vond in het Kurhaus te Scheveningen een internationale conferentie plaats over *Early warning and business cycle indicators*. Het seminar werd georganiseerd door het CBS, de Verenigde Naties (Statistical Division) en Eurostat. Het centrale thema van deze conferentie was de beschikbaarheid, tijdigheid en vergelijkbaarheid van data voor snelle signalen (*early warning indicators*) over beweging van de economie.

In 2009 is een samenwerkingsverband met 14 internationale partners tot stand gebracht om de kwaliteitsmeting van registers verder te ontwikkelen en het responsproces bij bedrijven te vergemakkelijken. Een onderzoek naar indicatoren voor representativiteit van steekproefrespons is succesvol afgerond. Sinds eind 2009 participeert het CBS in negen samenwerkingsnetwerken.

In 2009 is naast het regulier statistisch programma, uitvoering gegeven aan het statistiekprogramma in Europees verband. Een onderzoek naar de modernisering van de Europese bedrijfs- en handelsstatistiek nam daarin een belangrijke plaats in. De uitkomsten van deze onderzoeken moeten leiden tot een hogere efficiëntie in de statistiekproductie en een merkbare vermindering van de administratieve lastendruk voor het bedrijfsleven. De uitvoering van deze onderzoeken vindt plaats op basis van samenwerkingsnetwerken, de zogeheten ESSnets.

Procesvernieuwing

Het CBS voert sinds enkele jaren een traject van procesvernieuwing uit. Uitgangspunten daarbij zijn de verdere vermindering van administratieve lastendruk door verschuiving van enquêtering naar het gebruik van administratieve bronnen en registerbestanden, een vereenvoudiging van het IT- en applicatielandschap, een verdere standaardisatie van de werkwijze en de ICT-infrastructuur en een efficiencywinst en verbetering van de kwaliteit van de output. In 2009 zijn al diverse resultaten geboekt.

Activiteiten rondom gegevensverzameling bij personen en bedrijven zijn geconcentreerd in een pilotorganisatie Dataverzameling. Werkprocessen zijn opnieuw ingericht waardoor respondenten en berichtgevers op een eenduidige en professionele wijze kunnen worden benaderd. Een nieuw *Customer Relations Management* systeem vormt de kern van het nieuwe proces.

Het Data service centrum moet de plaats worden voor de centrale opslag van CBS-data. In 2009 is het centrum als pilotproject van start gegaan en is de (interne) dienstverlening van het centrum op gang gekomen.

Het huidige applicatielandschap wordt grotendeels vervangen door generieke softwarecomponenten en toepassingen die gebaseerd zijn op het gebruik van standaardsoftware uit de markt. Doelstelling is de verlaging van de ontwikkel- en onderhoudskosten van de software.

Lastendruk

Vermindering van de administratieve lastendruk voor bedrijven staat op de agenda van het kabinet. Het CBS volgt de rijksbrede doelstelling om de administratieve lasten te verlagen. De netto enquêtedruk over 2008 is ten opzichte van 2007 met 0,4 miljoen euro gedaald naar 21,3 miljoen. De lastendruk over 2009 is nog niet bekend.

Het toenemende gebruik van registers zorgt soms voor knelpunten in de statistiekproductie als data uit registers (tijdelijk) wegvallen. Zo is met ingang van 1 juli 2009 een Kabinetbesluit van kracht geworden dat bedrijven de mogelijkheid geeft te kiezen voor een btw-aangifte per kwartaal in plaats van per maand. Voor het samenstellen van de statistieken over onder andere de bouwnijverheid wordt gebruik gemaakt van btw-gegevens van de Belastingdienst. Door het van kracht worden van deze maatregel

moest het CBS op zoek naar nieuwe methoden om aan de wettelijke verplichting om die gegevens samen te stellen te kunnen blijven voldoen.

Het is voor het CBS belangrijk om nauw samen te werken met registerhouders om in een vroeg stadium op de hoogte te zijn van (mogelijke) wijzigingen in de bestanden. Eventuele alternatieven kunnen dan tijdig worden onderzocht en geïmplementeerd. De samenwerking wordt dan ook verder geïntensiveerd, bijvoorbeeld door het inzetten van accountmanagers. Verder is eind 2009 een traject gestart om alternatieve mogelijkheden voor dataverzameling te onderzoeken en de waarneemstrategie te herijken. In 2010 zal deze strategie worden afgerond.

Bedrijfsvoering

In de periode 2003-2013 krimpt de omvang van het personeelsbestand met circa 30 procent bij behoud van het programma. Doordat voor de uitvoering van nieuwe EU-verplichtingen compensatie wordt verkregen, zal de netto daling – afhankelijk ook van extra werk voor derden – in die periode 20 procent bedragen. Er zijn in 2009 diverse maatregelen getroffen om medewerkers van wie de functie vervalt, te helpen bij het vinden van ander werk. Er zijn workshops georganiseerd om de interne en externe mobiliteit te bevorderen. Herplaatsingsmanagers begeleiden de medewerkers bij het zoeken naar werk. Voor de activiteiten op het gebied van in-, door- en uitstroom is in 2008 het Centrum voor Personeelsvoorziening ingericht.

Andere speerpunten in het personeelsbeleid zijn het levensfasebewust personeelsbeleid, bedoeld om medewerkers duurzaam en optimaal inzetbaar te houden, en een intensief management development traject voor het zittende én het aankomende management.

Na de verhuizing van de vestiging in Den Haag in 2008, is in 2009 de vestiging in Heerlen verhuisd naar een nieuw en modern pand. Hare Majesteit de Koningin heeft het nieuwe kantoorgebouw in oktober 2009 officieel geopend. Bijzonder is dat de nieuwbouw in Heerlen voorzien is van een zeer innovatieve duurzame klimaatregeling; zowel verwarming als koeling vindt plaats door middel van mijnwater dat opgepompt wordt uit voormalige mijngangen op verschillende dieptes.

In 2009 is een kostenmodel gerealiseerd voor de externe verantwoording van de integrale kosten per productgroep van het CBS. De opzet en werking van het model is afgestemd met het Ministerie van Economische Zaken. De Centrale Commissie voor de Statistiek heeft ermee ingestemd.

Nadat in 2008 de rekencentra Voorburg en Heerlen zijn samengevoegd tot één rekencentrum in Apeldoorn, heeft in 2009 een verdere optimalisatie van de daar ingerichte computerruimte plaats gevonden. Om aan de groeiende vraag naar verwerkings- en opslagcapaciteit te kunnen voldoen, is een tweede locatie, die in gebruik was als back-upvoorziening, ook ingericht als primair rekencentrum. Begin 2010 wordt een nieuwe back-upvoorziening in Almere ingericht. De toenemende vraag blijft ook voor de komende jaren een punt van aandacht.

Resultaat

De totale bedrijfsopbrengsten van het CBS bedroegen 208 miljoen euro in 2009 waarvan 16 miljoen euro afkomstig was uit opdrachten van derden. Er was 206 miljoen euro begroot. Het verschil tussen begroting en realisatie komt voornamelijk voort uit aanvullend budget naar aanleiding van de nieuwe CAO-afspraken.

Het resultaat uit de reguliere bedrijfsvoering bedraagt 5,8 miljoen euro positief. Er is 6,8 miljoen euro gedoteerd aan de personele voorzieningen.

Het eigen vermogen van het CBS ultimo 2009 bedraagt 1,6 miljoen euro negatief en bestaat uit het gecumuleerde resultaat van de jaren 2004 tot en met 2009.

De jaarrekening en de toelichting daarop zijn in dit jaarverslag opgenomen. De jaarrekening is gecontroleerd door KPMG Accountants NV en voorzien van een accountantsverklaring, die na de jaarrekening in dit verslag is opgenomen.

Missie van het CBS

Het CBS is in 1899 opgericht met als taak het verzamelen, bewerken en publiceren van statistieken ten behoeve van praktijk, beleid en wetenschap. In de huidige wettelijke grondslag voor het CBS, de Wet op het Centraal Bureau voor de Statistiek van 20 november 2003, vormt dit nog altijd de kern van de opdracht aan het CBS.

Daarbij is het belang van feitelijke, onpartijdige informatie die door alle betrokkenen als uitgangspunt wordt geaccepteerd, groot. De kwaliteit van de statistische informatie moet onomstreden zijn. Statistieken moeten snel beschikbaar zijn en de samenhang tussen allerlei maatschappelijke ontwikkelingen zichtbaar maken.

De missie van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) is het publiceren van betrouwbare en samenhangende statistische informatie, die inspeelt op de behoefte van de samenleving.

Centrale Commissie voor de Statistiek

De Centrale Commissie voor de Statistiek (CCS) is verantwoordelijk voor de vaststelling van het statistisch jaarprogramma van het CBS en van het vijfjaarlijkse strategisch meerjarenprogramma, dat als uitgangspunt dient voor de jaarlijkse plannen. Bovendien stelt zij mede de begroting en de jaarrekening van het CBS vast en keurt het CBS-jaarverslag goed. Daarnaast houdt de Commissie toezicht op de afspraken die zijn gemaakt over de beperking van de administratieve lasten, het vermijden van ongewenste mededinging en het beschikbaar stellen van microdata. De Commissie bevordert de coördinatie van de statistische informatievoorziening van overheidswege.

De Commissie stuurt tijdens het jaar op basis van de regelmatige managementinformatie en de halfjaargegevens voor de minister van Economische Zaken.

De *Audit Committee* (AC) van de CCS bereidt de behandeling van onderwerpen op het gebied van de bedrijfsvoering voor. De AC houdt zich in het bijzonder bezig met de financiële rapportages, de begroting en de jaarrekening.

De CCS legt over de uitvoering van haar taken verantwoording af in haar eigen jaarverslag, gericht aan de minister van Economische Zaken. Het jaarverslag is gepubliceerd op de website van het CBS onder 'Over het CBS – Organisatie – Centrale Commissie voor de Statistiek'.

Op 31 december 2009 eindigde de zittingstermijn van de heer mr. J.N. van Lunteren (voorzitter) en de heer drs. G.P.J. Hogeweg. Zij hebben afscheid genomen van de CCS. Per diezelfde datum eindigde de eerste termijn van de heer drs. M.B.G.M. Oostendorp. Hij is per 1 januari 2010 benoemd voor een tweede termijn. Per 1 januari 2010 zijn door de staatssecretaris van Economische Zaken in de Commissie benoemd: mevr. mr. I. Brakman als voorzitter en de heer prof.dr. L.H. Hoogduin als lid.

Daarmee is de samenstelling van de CCS primo 2010:

- mw. mr. I. Brakman, voorzitter (lid AC)
- dr. J.J. van Duijn, plv. voorzitter (lid AC)
- prof.dr. L.H. Hoogduin
- J.M.A. van Huut RA (lid AC)
- drs. M.B.G.M. Oostendorp (lid AC)
- mw. prof.dr. J. Plantenga
- mw. dr. P.C. Plooi-Van Gorsel
- prof.dr. C.G.M. Sterks
- prof.dr. J.T.M. van der Zee

Mededeling Centrale Commissie voor de Statistiek

De Centrale Commissie voor de Statistiek heeft kennis genomen van het jaarverslag en de jaarrekening van het CBS over 2009.

Op grond van haar bevoegdheid neergelegd in de Wet op het Centraal Bureau voor de Statistiek van 2003 (Staatsblad 516) keurt zij het Jaarverslag 2009 van het CBS goed.

Eveneens op grond van haar wettelijke bevoegdheid stemt zij in met de vaststelling door de Directeur-Generaal van de statistiek van de Jaarrekening van het CBS over 2009.

Den Haag, 26 maart 2010

mr. I. Brakman, voorzitter

drs. P. Spanenburg, secretaris

Uitvoering van het statistisch programma

Het CBS hanteert als uitgangspunt dat onderzoeksresultaten voor iedereen gelijktijdig beschikbaar zijn. Daarvoor worden diverse communicatiemiddelen gebruikt (zie de tabel over de output op de volgende pagina). Veel van de onderzoeksresultaten worden door de media overgenomen of gebruikt ter ondersteuning van artikelen. In 2009 zijn de CBS-woordvoerders veelvuldig geciteerd in dagbladen of geïnterviewd voor radio en tv. In 2009 zijn voor het eerst alle eerste kwartaalramingen van de economische groei op persconferenties naar buiten gebracht. Deze persconferenties werden zowel door RTL als door de NOS live uitgezonden.

Nieuws is geen exclusief eigendom meer van radio, tv en dagbladen. Internet neemt steeds meer het voortouw bij het verspreiden van nieuws. Op nieuwssites en op de internetpagina's van de dagbladen zijn bijna dagelijks nieuwsberichten te vinden die gebaseerd zijn op CBS-bronnen. Het CBS heeft een eigen distributiesysteem om de berichten onder de media en aangesloten (gratis) abonnees via e-mail te verspreiden. Daarnaast wordt ruim 90 procent van de CBS-berichten door het ANP overgenomen en in een bewerkte vorm verspreid onder abonnees. Sinds het laatste kwartaal van 2009 worden CBS-berichten ook via *twitter* verspreid.

Een selectie van evenementen in 2009

- Op dinsdag 10 februari werd een persbijeenkomst georganiseerd naar aanleiding van het verschijnen van de *Monitor Duurzaam Nederland*. De persbijeenkomst werd bijgewoond door de ministers Cramer van VROM en Koenders van Ontwikkelingssamenwerking.
- Op vrijdag 13 februari werd de persconferentie *De Nederlandse economie* gehouden. De persconferentie werd live door RTL op de televisie uitgezonden. Op 15 mei en 13 augustus zijn soortgelijke persconferenties gegeven over respectievelijk het eerste en het tweede kwartaal 2009.
- Staatssecretaris Heemskerk van Economische Zaken lanceerde op donderdag 2 april de website *CBS voor uw bedrijf*.
- Op woensdag 9 september werd een persbijeenkomst georganiseerd naar aanleiding van het verschijnen van *De Nederlandse economie 2008*. De persbijeenkomst werd bijgewoond door minister Donner van Sociale Zaken en Werkgelegenheid.
- Op 16 september heeft Directeur-Generaal Van der Veen de vierde editie van *Het Nederlandse ondernemingsklimaat in cijfers* overhandigd aan minister Van der Hoeven van Economische Zaken.
- Het nieuwe kantoorpand van het CBS in Heerlen is op woensdag 30 september officieel geopend door Hare Majesteit Koningin Beatrix. Bij deze opening waren staatssecretaris van Economische Zaken Heemskerk, commissaris van de koningin Frissen en burgemeester Gresel van Heerlen aanwezig.
- Op vrijdag 13 november werd de persconferentie *De Nederlandse economie 3e kwartaal 2009* gepresenteerd. De persconferentie werd live door RTL en de NOS op televisie uitgezonden.
- Op donderdag 28 november hebben Directeur-Generaal Van der Veen en de directeur van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) Pans de publicatie *Leven in Nederland* overhandigd aan de voorzitter van de VNG, mevrouw Jorritsma.

Output 2009												
Thema	Pers-berichten	Conjunctuur-berichten	Web-artikelen	Statline-tabellen	Publicaties		Eurostat-leveringen	Microdata-bestanden	Overig maatwerk	Inlichtingen (infoservice)		
					w.v. nieuw	papier	elektronisch			telefonisch	email (incl. brieven en faxen)	
	aantal						data-bestanden					
Arbeid en sociale zekerheid	23		54	243	12	4	15	20	59	28	2 013	1 583
Bedrijven	2		9	157	8	5	2	6	139	4	603	557
Bevolking	3		20	142	24	9	10	90	8	6	1 428	1 567
Bouwen en wonen	3	12	9	97	3		20	14	5		310	318
Financiële en zakelijke diensten		16	6	86	3	1	5	18			179	183
Gezondheid en welzijn	6		23	72	12	1	4	12	13	2	581	804
Handel en horeca	16		2	58	5		10	12			203	221
Industrie en energie		38	14	152	8	2	21	159			254	359
Inkomen en bestedingen	1	12	15	69	3	1	1		17	1	517	641
Internationale handel		12	13	355				37			339	350
Landbouw			9	66	3	1		74	5		155	224
Macro-economie	14		20	155	3	6	29	199			231	399
Natuur en milieu			6	35	4	4	6	5	1		77	137
Onderwijs			12	90	13	1		7	26	2	275	388
Overheid en politiek	1		13	37	3		5		3		89	132
Prijzen	12	12	20	109	3		5	80	2		5 786	1 911
Veiligheid en recht	2		14	90	8	6	1		13		270	295
Verkeer en vervoer			14	61	3			102	3		296	338
Vrije tijd en cultuur	1		13	106	1	5	2	15			329	500
								3				
Allochtonen										2		
Conjunctuur		12	8									
Emancipatie			1									
Europese Unie											297	454
Globalisering												
Historische reeksen												
Levensloop												
Nederland regionaal			8	166	5					4		
Ondernemingsklimaat			1									
Vergrijzing												
Volkstelling												
Overige					128	15	55	23			1 439	1 018
Totaal	84	114	304	2 349	252	61	191	876	294	49	15 671	12 379

Programmavernieuwing

Het CBS voert met regelmaat vernieuwingen in het statistisch programma door en geeft daarmee invulling aan de strategie om samenhangende beschrijvingen van actuele maatschappelijke thema's te maken. Het vernieuwingsprogramma is geconcentreerd rond een aantal thema's dat in het Meerjarenprogramma 2009-2013 is beschreven. Dit meerjarenprogramma is op de CBS-site te vinden ([www.cbs.nl/over/het CBS/corporate informatie/publicaties](http://www.cbs.nl/over/het-cbs/corporate-informatie/publicaties)).

I. Economische ontwikkelingen

Globalisering / internationale economische betrekkingen

Het speerpunt internationale economische relaties (SIER) brengt samenhangende informatie voort over de effecten van globalisering en internationalisering op de economische groei en werkgelegenheid. Het uitgangspunt is dat economische en sociale globalisering niet los van elkaar gezien kunnen worden.

In 2009 is de tweede editie van de *Internationalisation monitor* verschenen. In deze publicatie worden trends en ontwikkelingen in de internationale handel in goederen beschreven en zijn analyses opgenomen over economische, sociale en omgevingseffecten van internationalisering. Voor nationale beleidsmakers is de vraag belangrijk of verschillen samenhangen met het wel of niet in buitenlands bezit zijn en gecontroleerd worden van een bedrijf.

Met het *Netherlands Institute for City Innovation Studies* (NICIS) is een samenwerkingsproject *Globalisering en haar invloed op arbeidsmarkten en stedelijke dynamiek* opgezet. De resultaten van de samenwerking zijn microdatabestanden waarmee de relatie tussen internationalisering, bedrijven, banen en werknemers kan worden bestudeerd.

In opdracht van het Ministerie van Economische Zaken is een onderzoek gestart naar internationalisering en productiviteit. In dit onderzoek wordt een antwoord gezocht op de vraag welke bedrijven gaan exporteren en welke niet.

In opdracht van Eurostat is een onderzoek van start gegaan naar de effecten van internationale *sourcing*-activiteiten van bedrijven op de nationale economische groei, (export-)concurrentievermogen en werkgelegenheid.

Holdings en intraconcerndiensten

Het speerpunt holdings en intraconcerndiensten is gericht op het verbeteren van de waarneming van gegevens van grote bedrijven, met name multinationals. Voor een correcte berekening van het bruto binnenlands product en voor de samenstelling van de nationale rekeningen is dit van essentieel belang. Een tweede doel is het publiceren van statistische informatie over hoofdkantoren en intraconcerndiensten.

In 2009 is methodologie ontwikkeld voor consistente waarneming, raming en presentatie van gegevens van grote concerns en intraconcerndiensten, met name *research and development* (R&D). Een vragenlijst is ontwikkeld en een pilotonderzoek uitgevoerd bij een beperkt aantal grote ondernemingen. Ook is gestart met onderzoek naar de populatie van bedrijven die als holding te boek staan.

Loonkostenindex

Het speerpunt loonkostenindex richt zich op de ontwikkeling van een nieuwe kwartaalindex van de loonkosten. Hiermee wordt voorzien in de behoefte van gebruikers aan een index voor de totale loonkosten.

De methode van de kwartaalindex van de loonkosten is verder ontwikkeld, zodat in de loop van 2010 voor enkele economische activiteiten een reeks indexcijfers van de totale loonkosten over de periode 2006-2009 zal worden gepubliceerd.

Sociale dynamiek en uitbreiding arbeidsrekeningen

Zowel in wetenschappelijke kringen als in maatschappelijke debatten is er sprake van belangstelling voor dynamiek in de samenleving en de levensloop van mensen. Doel van het speerpunt sociale dynamiek en uitbreiding arbeidsrekeningen is dan ook de verbetering van de statistische informatievoorziening over de sociaal-economische levensloop van mensen.

In 2009 zijn nieuwe gegevens gepubliceerd over in- en uitstroom van werknemers en zelfstandigen, informatie over de arbeidsmarktpositie van hoger opgeleide immigranten, de duur van uitkeringsituaties, werkloosheidsduren en participatie en inkomsten na ontslag om bedrijfseconomische redenen. Verder is gerapporteerd over de relatie tussen arbeidsomstandigheden en ziekteverzuim, de ontwikkeling in de arbeidsduur van vrouwen met minderjarige kinderen en de relatie tussen arbeidsduur en het aantal uren formele kinderopvang. Ten slotte zijn gegevens gepubliceerd over baancreatie en baanvernietiging, over werkzekerheid voor flexwerkers en over het aantal mensen dat van baan of beroep verandert.

In januari 2009 verscheen de publicatie *Werk en inkomsten na massaontslag: de zekerheid is niet van de baan*, een verkennend onderzoek voortgekomen uit een samenwerkingsverband tussen het CBS en de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid. Het Sociaal Statistisch Bestand (SSB) bood de mogelijkheden tot het uitvoeren van onderzoek naar de loopbanen van werknemers die met gedwongen ontslag gaan.

In de in 2009 verschenen studie *Sociale uitsluiting: een meetinstrument is onderzocht of het mogelijk is een goed meetinstrument voor sociale uitsluiting te ontwikkelen*. Daarvoor is een uitgebreide theoretische verkenning uitgevoerd, waaruit sociale uitsluiting naar voren komt als een meerdimensionaal en relatief fenomeen. De verdere ontwikkeling van dit meetinstrument geschiedt in het kader van het speerpunt Sociale samenhang.

Handel en diensten

Het speerpuntprogramma handel en diensten is in 2006 gestart en in 2009 afgerond. De nieuwe output en methoden die het speerpunt heeft opgeleverd, zijn verankerd in de reguliere statistiekprocessen.

Er zijn in 2009 twee artikelen over spoorvervoer gepubliceerd: *Hoe druk is het nu werkelijk op het Nederlandse spoor* en *Nederland heeft drukste spoor van de EU*.

Er is een onderzoek naar snelle groeiers uitgevoerd. De resultaten zijn gepubliceerd in het artikel *Kenmerken van snelgroeiende bedrijven*. Snelle groeiers blijken van vitaal belang voor de economie, onder meer vanwege hun innovativiteit, hun introductie van nieuwe processen en producten in de markt en hun effect op de banengroei.

Om het zelfstandig ondernemerschap te stimuleren zijn overheidsmaatregelen getroffen om de overstap van werknemer naar ondernemer te vergemakkelijken. Op basis van het Sociaal Statistisch Bestand en economische statistieken is onderzoek gedaan naar ondernemerschap, zowel naar werknemers die als zelfstandig ondernemer aan de slag gaan als naar ondernemers die (opnieuw) een baan in loondienst nemen. Hierover zijn verschillende artikelen gepubliceerd.

Op het symposium *MKB-onderzoek: nu en in de toekomst* hebben Interne en externe onderzoekers onderzoeksresultaten en plannen over het MKB gepresenteerd. Het MKB, waartoe 99 procent van alle Nederlandse bedrijven behoort, maakt vaak een heel andere ontwikkeling door dan het 'grootbedrijf'. De behoefte aan meer onderzoek en ondersteunend statistisch materiaal over het midden- en kleinbedrijf is dan ook groot. Daarom is de MKB-monitor ontwikkeld. De nieuwe output worden in 2010 gepubliceerd.

ICT & Overheid

Binnen dit speerpunt is in 2009 gewerkt aan het verzamelen van informatie over elektronische dienstverlening door overheden. De werkzaamheden vinden plaats in nauw overleg met de Vereniging Nederlandse Gemeenten, het Sociaal en Cultureel Planbureau, het Centraal Planbureau en de Ministeries van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en Economische Zaken. Geconstateerd is dat de ontwikkelingen op het terrein van de registratie van de elektronische dienstverlening nog niet zo snel gaan als gewenst, waardoor het ontwikkelen van statistische informatie nog niet goed mogelijk is.

Binnen het speerpunt is ook aandacht besteed aan DigiD-bezit. De eerste StatLine-publicaties hierover zijn in 2009 verschenen. Ten slotte is een verkennende studie uitgevoerd naar de mogelijkheden om te komen tot een statistiek over ICT-projecten bij het Rijk. In 2010 wordt dit verder opgepakt, mogelijk in samenwerking met het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.

Uitbreiding prijs- en volume-informatie

Met het speerpunt uitbreiding prijs- en volume-informatie wil het CBS statistische informatie over volume- en prijsontwikkelingen aanvullen, verbeteren en op een begrijpelijke manier presenteren.

Voor verzekeraars en pensioenfondsen is een nieuwe kwartaalmethode in productie genomen. Hiervoor is ook een nieuwe jaarmethode ontwikkeld, die naar verwachting in 2010 in productie genomen wordt.

Het Sociaal en Cultureel Planbureau heeft, net als het CBS, volumemethodes voor de zorg in productie. De verschillen tussen de methodes zijn onderzocht opdat de nieuwe methodes van het CBS nu ook door het Sociaal en Cultureel Planbureau gebruikt kunnen worden.

Er is een volumemethode voor grondprijnsindices in productie genomen voor bebouwde woningbouwgrond en voor landbouwgrond.

Daarnaast is er een start gemaakt met een zorgmodule. Er is een raamwerk ontwikkeld voor een zorgmodule en een bronnenonderzoek gedaan. De module is voor één specifieke branche (ouderenzorg) ingevuld. Dit laatste heeft geleid tot een artikel in *Gezondheid en zorg in cijfers 2009*.

Belastingdruk en inkomensverdeling

Inkomensverschillen en verdelingseffecten van de toeslagen- en heffingssystematiek op de inkomens zijn een belangrijk punt van aandacht voor het beleid. Het CBS wil daarom meer inzicht bieden in de herverdelende effecten in relatie tot beleidsdoelen. Hierbij wordt vooral gedoeld op de 'vergroening' van het belastingstelsel, de effecten van gebruik- en verbruikontmoedigende heffingen op bestedingen, de toeslagensystematiek en de conjuncturele effecten van de belastingheffing.

In overleg met de belangrijkste gebruikers zijn de plannen voor de komende jaren verder uitgewerkt. Dit levert nieuwe statistische informatie op over de directe herverdeling van inkomens van burgers door belastingen en uitkeringen en de effecten van de indirecte belastingen, zoals BTW en accijnzen, die ondernemers aan consumenten doorberekenen.

Kenniseconomie & productiviteit

Dit recentelijk afgesloten speerpunt heeft geleid tot een stelsel van multifactorproductiviteitstatistieken en een hiermee samenhangende kennismodule waarin de input en bijbehorende kosten van kennis besloten in fysiek en menselijk kapitaal in productieprocessen voor de gehele economie zijn gekwantificeerd. Multifactorproductiviteit hangt nauw samen met het innovatievermogen van ondernemingen en een nationale economie als geheel. De uitkomsten zijn onder andere opgenomen in de publicatie *De Nederlandse groeirekeningen*.

Nieuw zijn de gegevens over banen, gewerkte uren en beloning uitgesplitst naar geslacht, leeftijd en opleidingsniveau. De beschrijving van de kwaliteit van de arbeid is hiermee in het kader van de groeirekeningen sterk verbeterd.

Verder zijn nu ook niet-financiële balansen van Nederland opgesteld en gepubliceerd: in 2008 waren de bezittingen in Nederland ongeveer 3,5 biljoen euro waard. Deze niet-financiële balansen omvatten naast de vaste activa, ook voorraden en niet-geproduceerde activa zoals minerale reserves en land. Vanuit het speerpunt duurzaamheid wordt in toenemende mate naar vermogensaspecten van de Nederlandse economie gekeken in aanvulling op de productie, consumptie en inkomen. In dit opzicht kan worden gesteld dat de niet-financiële balansen het fundament vormen van duurzaamheidsmeting volgens de kapitaalbenadering.

Snelle conjunctuurindicatoren

Het speerpunt snelle conjunctuurindicatoren richt zich op een verbreding en verdieping van conjunctuurstatistieken.

In 2009 is een maandelijks indicator voor de voorraadontwikkeling in de industrie ontwikkeld en in productie genomen.

Andere nieuwe producten die in 2009 zijn gepresenteerd zijn de exportradar, die elke maand een beeld geeft over de omstandigheden voor de export van goederen, en de conjunctuurklokindicator, die een totaalbeeld van de indicatoren uit de conjunctuurklok geeft. De exportradar en de conjunctuurklokindicator maken deel uit van de in 2009 ontwikkelde *factsheet conjunctuur*, waarmee in één oogopslag het beeld van de actuele conjunctuur wordt gepresenteerd.

Over de nieuwe producten zijn diverse presentaties gehouden in binnen- en buitenland, onder andere op de *Statistical Days* in Slovenië en het *International Seminar on early warning and business cycle indicators* in Scheveningen.

II. Sociaal-economische en maatschappelijke ontwikkelingen

Sociale samenhang

Met het speerpunt sociale samenhang verbetert het CBS de beschikbaarheid van informatie over de participatie van mensen in de samenleving. Dit gebeurt deels door een betere benutting van beschikbare databronnen. Ook wordt onderzoek gedaan naar de participatie van mensen in de informele sfeer, in organisaties en in nationale (politieke) verbanden.

In juli 2009 verscheen *Religie aan het begin van de 21ste eeuw*. Actuele gegevens over religie in het perspectief van sociale samenhang staan hierin centraal. Belangrijke onderwerpen die worden belicht, zijn: hoeveel personen rekenen zich tot een kerkelijke gezindte of levensbeschouwelijke groepering? Hoe is de ontwikkeling van het kerk- en moskeebezoek? Geven protestanten meer informele hulp en zetten zij zich vaker in als vrijwilliger dan katholieken en islamieten?

Jongeren (w.o. onderwijs)

Het project geïntegreerde informatievoorziening onderwijs verbetert de kwaliteit van de statistische informatie over de rol van het onderwijs in de samenleving. Door intensievere benutting van de onderwijsnummerbestanden wordt longitudinale onderwijsinformatie verkregen, bijvoorbeeld over schoolloopbanen, demografische en sociaaleconomische kenmerken van leerlingen en hun ouders en de (eerste) bestemming buiten het onderwijs.

In 2009 is nieuwe informatie gepubliceerd over de studievoortgang in het voortgezet onderwijs, over het aantal leerlingen dat het voortgezet onderwijs verlaat zonder diploma, over de uitgaven per diploma, over het aantal mbo'ers dat hun opleiding met een diploma afsluit en het onderwijs verlaat en daarna betaald werk vindt, over de rol van eindexamencijfers op de snelheid van afstuderen in het hoger onderwijs, de onderwijsdeelname van de Nederlandse jeugd vergeleken met andere Europese landen en de uitgaven aan onderwijs in Nederland vergeleken met het gemiddelde van de Europese Unie.

Eind 2009 verscheen het *Jaarrapport 2009 Landelijke Jeugdmonitor*. Hierin wordt de Nederlandse jeugd van 0 tot 25 jaar beschreven aan de hand van cijfers. Het *Jaarrapport* is een gezamenlijke publicatie van het Programmaministerie voor Jeugd en Gezin en het CBS. Een greep uit de onderwerpen die aan bod

kwamen: het aantal jongeren in eenoudergezinnen, overgewicht, jeugdzorg, onderwijs, voortijdig schoolverlaten, maatschappelijke participatie, opvoedingsbeleving van de ouders, werken en werkloos, onveiligheidsgevoelens en verdachte jongeren. Gelet op de economische crisis stonden in de derde kwartaalrapportage de niet-werkende jongeren centraal. Het jaarrapport ging ook in op de werkloosheid onder jongeren die niet meer naar school gaan en hoeveel daarvan niet actief zijn op de arbeidsmarkt.

Leefsituatie ouderen

Dit speerpunt voorziet in nieuwe informatie over de leefsituatie van ouderen. Veel informatie over ouderen kan door het CBS worden geproduceerd op basis van al beschikbare gegevensbestanden. Veel nieuwe informatie is dan ook gebaseerd op een voor de leefsituatie van ouderen specifieke invalshoek op al beschikbare gegevensbestanden.

Het CBS heeft in 2009 onder meer nieuwe informatie gepubliceerd over het aantal allochtone 65-plussers, de arbeidsparticipatie van 55- tot 65-jarigen, de gezonde levensverwachting van mensen en de resterende levensverwachting op 65-jarige leeftijd, het aantal onvolledige AOW-uitkeringen, het aantal AOW'ers dat in het buitenland woont en de terugkeer van ouderen naar hun geboorteregio.

Pensioenaansprakenstatistiek en vergrijzingsmodule

Het speerpunt pensioenaansprakenstatistiek stond in 2009 in het teken van procesverbetering en -stabilisatie. Het waarneemproces voor de tweede pensioenpijler is uitontwikkeld en in productie. Aan de hand van de statistische resultaten van verslagjaar 2005 zijn artikelen geschreven in *De Nederlandse economie*, *Leven in Nederland* en *Sociaal-economische trends* en is een NEA-paper geschreven voor Netspar.

De vergrijzingsmodule heeft als doel om de effecten van toename van de grijze druk op de economie in beeld te brengen, met het oog op beleidsformulering en -evaluatie. In 2009 is een eerste opzet gemaakt van een zorgmodule waarin samenhangende informatie wordt geboden over productie, consumptie en financiering van zorg. Deze informatie betreft onder meer de invloed van de toename van de grijze druk op de zorg.

III. Grootstedelijke problematiek

Wijk- en buurtinformatie

Door uitbreiding van de statistische informatie op het niveau van wijken en buurten kan het CBS een belangrijke bijdrage leveren aan de wijkgerichte aanpak van de (groot)stedelijke problematiek. Effecten van beleid kunnen door tijdreeksen zichtbaar worden gemaakt. Veranderend Nederland, de toenemende behoefte aan ruimte voor uiteenlopende doeleinden en het groeiende besef van de kwaliteit van de ruimte: dit zijn de drie invalshoeken voor het nationale beleid voor de ruimtelijke ordening. Voor het maken van keuzes in de verdeling van de ruimte tussen wonen, bedrijven, winkelen, landbouw, wegen, natuurterrein en recreatie is meer en betrouwbare statistische informatie nodig.

In 2009 heeft het CBS gepubliceerd over de reisafstand van ouders tot kinderdagverblijven en buitenschoolse opvang, de nabijheid van de huisartsenpraktijk, het aantal mensen dat binnen een straal van 5 kilometer van een ziekenhuis woont en de ontwikkeling van het aantal plattelandsbuurtten.

In het kader van de samenwerking tussen provincies en het CBS zijn voor alle provincies *roadshows* georganiseerd. De provincies zijn geïnformeerd over StatLine, de regionale statistieken en de dienstverlening op het terrein van microdata.

De website CBS in uw buurt (www.cbsinuwbuurt.nl) is in 2009 verder geactualiseerd en uitgebreid.

Woningmarkt

De programmavernieuwing op het terrein van de woningmarkt is opgezet om de komende jaren een volledige, samenhangende statistische beschrijving te geven van de woningmarkt.

In 2009 kwam statistische informatie beschikbaar over de ontwikkeling van de verkoopprijzen van bestaande koopwoningen per maand en de ontwikkeling van het aantal transacties in de betreffende maand, over de bewoning van recreatiewoningen, over niet-bewoonde woningen, over energielabels en over de eigendomsverhoudingen van woningen (huurwoningen versus koopwoningen).

Veiligheid

Doel van het speerpunt veiligheid is het beschrijven van het veiligheidsterrein vanuit diverse gezichtspunten. Het CBS ontwikkelt informatie met persoonsgegevens die een beschrijving van de strafrechtsketen oplevert. Dat is een beschrijving van het proces opsporing, vervolging en berechting van verdachten en van de tenuitvoerlegging van de sancties. Ook wordt een relatie met slachtofferschap gelegd. Deze gegevens worden ook gebruikt om de uitkomsten van de *Integrale Veiligheidsmonitor* (IVM) te verrijken. De *Integrale Veiligheidsmonitor* is een enquête waarin onder andere naar slachtofferschap en veiligheidsbeleving van burgers wordt gevraagd.

Daarnaast ontwikkelt het CBS binnen dit speerpunt veiligheidszorgrekeningen. Deze geven een samenhangende, consistente en geïntegreerde statistische beschrijving van de geldstromen op het terrein van de veiligheidszorg.

Belanghebbenden van het speerpunt veiligheid zijn de Ministeries van Justitie en Binnenlandse Zaken en Koninkrijkrelaties. Resultaten van het speerpunt worden als beleidsinformatie gebruikt binnen het programma *Veiligheid begint bij voorkomen*, één van de pijlers van het Kabinet.

Vanuit wetenschappelijke hoek bestaat er veel belangstelling voor microdata over personen in de strafrechtsketen.

In 2009 zijn bestaande gegevens over door de politie aangehouden verdachten geactualiseerd. Daarnaast zijn gegevens over HALT-jongeren en gegevens over slachtoffers van Slachtofferhulp Nederland en nieuwe tabellen met verrijkte gegevens van de *Integrale Veiligheidsmonitor* gepubliceerd. Onderzoek is verricht naar de relatie tussen dader- en slachtofferschap, uitmondend in een artikel *Veel daders zijn zelf ook slachtoffer*. In samenwerking met het Nederlands Studiecentrum Criminaliteit en Rechtshandhaving zijn gegevens over gedetineerden beschikbaar gekomen. Eind 2009 zijn de eerste tabellen van de veiligheidszorgrekeningen op StatLine verschenen. Deze tabellen bevatten informatie over uitgaven aan sociale veiligheidszorg in Nederland over de periode 2002 tot en met 2008, uitgesplitst naar aanbieders, activiteiten en financieringsbronnen.

IV. Kwaliteit van het bestaan

Gezondheid

Met het speerpunt gezondheid, welzijn en zorg geeft het CBS een volledige en samenhangende statistische beschrijving van de gezondheid, het maatschappelijk welzijn en het zorggebruik van de Nederlandse bevolking en van de ingezette middelen en prestaties van het zorgsysteem.

Op 12 februari 2009 vond bij het CBS het symposium *Gezonde tijdreeksen* plaats. Centraal stond het beschikbaar komen van lange tijdreeksen voor gezonde levensverwachting en ziekenhuisopnamen naar diagnose. Ook voor enkele kernvariabelen uit de statistiek Zorgrekeningen zijn consistente tijdreeksen samengesteld.

Eind 2009 kwam nieuwe informatie beschikbaar over de samenhang tussen de kans op armoede en het aantal gezonde levensjaren. Mensen uit een huishouden met een inkomen onder de armoedegrens leven gemiddeld ongeveer 5 jaar korter dan mensen met een hoger inkomen. Het verschil in gezonde levensjaren bleek zelfs 14 jaar.

In samenwerking met de Stichting Perinatale Registratie Nederland (PRN) is met behulp van het Gezondheids Statistisch Bestand van het CBS onderzoek gedaan naar het perinatale sterftcijfer. De koppeling van gegevens van de Stichting PRN met CBS-gegevens bood mogelijkheden tot verbetering en

verfijning van statistieken. De koppeling heeft een duidelijke meerwaarde ten opzichte van het gebruik van elk van de afzonderlijke gegevensbestanden. Verbetering van statistieken kon doordat de vroege sterfte (sterfte na minder dan 24 weken zwangerschapsduur) beter is geregistreerd in het PRN-bestand. De sterfte na de geboorte is daarentegen betrouwbaarder geregistreerd in de CBS-bronnen.

In overleg met gebruikers vernieuwde het CBS in 2009 de enquêtevragen over zorggebruik van mensen in de gezondheidsenquêtes. Vanaf 2010 worden deze vernieuwde vragen gebruikt.

Duurzaamheid

Het speerpunt duurzaamheid is in 2009 van start gegaan. Met dit speerpunt geeft het CBS een geïntegreerd beeld van duurzame ontwikkeling in Nederland. Duurzame ontwikkeling is het minimaal in stand houden van de totale hoeveelheid hulpbronnen of kapitalen. Het gaat dan om economisch, ecologisch, menselijk en sociaal kapitaal. Naast het geïntegreerde beeld worden er datasets ontwikkeld die diepere analyses mogelijk maken en versterkt het speerpunt de specifieke statistische informatievoorziening op het gebied van milieu.

Het speerpunt vindt mede zijn oorsprong in de *Monitor duurzaam Nederland* die door een samenwerkingsverband van het CBS en het Centraal Planbureau, het Sociaal en Cultureel Planbureau en het Planbureau voor de Leefomgeving is ontwikkeld. Op 10 februari 2009 verscheen de *Monitor Duurzaam Nederland 2009*, gevolgd door de Engelse vertaling *Sustainability Monitor for the Netherlands 2009*. Op 15 oktober 2009 vond een symposium over de monitor plaats waar vertegenwoordigers van wetenschap, beleid en maatschappelijke organisaties verschillende aanbevelingen voor het vervolg deden. In aanloop naar de volgende editie van de monitor is in 2009 de theoretische basis van de monitor - de zogenoemde kapitaalbenadering - versterkt, is het aantal duurzaamheidsindicatoren uitgebreid en is de grondslag gelegd voor een website om de monitor beter te kunnen presenteren.

De milieurekeningen zijn uitgebreid met gegevens over de milieusector in de Nederlandse economie, milieusubsidies, CO₂-emissierechten, de emissiehandelsbalans voor broeikasgassen, materiaalstromen en gegevens over potentiële economische gevolgen van de klimaatverandering voor Nederland. De resultaten zijn verwerkt in de *Milieurekeningen 2008*. Ook is een aanzet gegeven voor een statistiek over milieutechnologie in Nederland.

De klantenbestanden van energiebedrijven waarover het CBS beschikt, zijn gekoppeld aan verschillende registers. Hierdoor komt voor meer sectoren - naast de al bekende industriesector - detailinformatie over energiegebruik beschikbaar.

Welzijn

Het CBS breidt de komende jaren de statistische informatie over het (subjectief) welzijn van de bevolking uit. Zowel nationaal als internationaal groeit de behoefte aan meer en betere indicatoren over het meten van maatschappelijke vooruitgang naast de traditionele maatstaf voor economische groei, het bruto binnenlands product. Het gaat hierbij vooral om hoe mensen hun eigen leven waarderen op het gebied van wonen, werken, gezondheid, sociaal netwerk en persoonlijk functioneren. Ook is de perceptie die mensen hebben van de maatschappij belangrijk, wat blijkt uit het vertrouwen dat zij hebben in de maatschappij als geheel, in instituties en in elkaar.

Het CBS participeerde in 2009 in het *OECD World Forum on Statistics, Knowledge and Policy*, georganiseerd door de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OECD) en Statistics Korea in Busan, Zuid-Korea. Het *World Forum* is ontstaan vanuit het besef dat de kloof toeneemt tussen wat officiële statistieken zeggen over de economische prestaties van een land en de perceptie die mensen hebben van hun eigen leefsituatie. De dimensies die in internationaal verband belangrijk worden gevonden bij het beschrijven van welzijn van mensen, bieden een voorlopig raamwerk voor het CBS om objectieve en subjectieve informatie per dimensie in kaart te brengen, bijvoorbeeld leefstijl in relatie tot geluk en tevredenheid.

Regulier werkprogramma

Dit hoofdstuk belicht de belangrijkste output uit het reguliere werkprogramma. Verdeeld over twee rubrieken 'Mensen' en 'Economie' worden de thema's en de belangrijkste dossiers kort beschreven. Op de website www.cbs.nl is de volledige output te vinden in de vorm van cijfers en publicaties, inclusief informatie over de gebruikte definities en methoden.

I. Mensen

Het CBS heeft een breed aanbod van statistieken over de leefsituatie van mensen en de demografische en sociaal-economische ontwikkelingen in Nederland. Het gaat bijvoorbeeld om bevolkingssamenstelling, gezondheid, zorg, wonen, veiligheid, mobiliteit, onderwijs en beroepsopleiding, werkgelegenheid, ziekteverzuim en arbeidsomstandigheden, koopkracht, armoede, consumptie en sociale uitkeringen, de levensloop van mensen en de positie van kwetsbare groepen in de samenleving. De prognoses van bevolking en huishoudens vormen essentiële bouwstenen voor de toekomstige ontwikkeling van sociale uitkeringen, zoals de oudedagsvoorzieningen en de planning van scholenbouw, woningbouw, zorg en overheidsvoorzieningen. Loonstatistieken zijn onder meer van belang voor het meten van de concurrentiekracht van de Nederlandse economie en de onderhandelingen over arbeidsvoorwaarden tussen de sociale partners. Statistieken over bijstand en re-integratie zijn onmisbaar voor het volgen van het lokale beleid over werk en inkomen. Informatie uit de inkomensstatistieken en het budgetonderzoek wordt onder meer gebruikt bij het in kaart brengen van koopkracht, armoede en maatschappelijke ongelijkheid. De enquête beroepsbevolking levert onmisbare informatie over het functioneren van de arbeidsmarkt, zoals werkloosheid, het zoeken naar werk en de aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt. Het permanent onderzoek leefsituatie brengt de leefsituatie van de bevolking in kaart en levert indicatoren voor periodieke rapportages over de gezondheid van de bevolking, de invloed van de informatiemaatschappij, emancipatiebeleid, jeugd-, ouderen-, en gehandicaptenbeleid en over andere kwetsbare groepen in de samenleving.

Bevolking

Het CBS publiceert cijfers over de omvang en samenstelling van de bevolking en huishoudens in Nederland en maakt demografische prognoses.

In oktober 2009 verscheen de nieuwe regionale bevolkingsprognose tot 2040 van het CBS en het Planbureau voor de Leefomgeving. Hieruit blijkt dat de komende dertig jaar in delen van Nederland, vooral in de periferie, een omvangrijke bevolkingskrimp optreedt. Het is vooral de vergrijzing die ten grondslag ligt aan de krimp in de randen van Nederland: er overlijden meer ouderen dan er kinderen worden geboren. Bovendien trekken in deze gebieden jongeren vaak weg naar centralere delen van Nederland voor studie of werk.

In november 2009 verscheen *Relatie en gezin aan het begin van de 21ste eeuw*. Hierin staan recente ontwikkelingen op het terrein van uit huis gaan, alleen- en samenwonen, kinderen krijgen en uit elkaar gaan centraal. De cijfers zijn grotendeels gebaseerd op het onderzoek gezinsvorming, dat heeft plaatsgevonden in 2008.

Het CBS nam deel aan de *Internationale bevolkingsconferentie* van de *International Union for the Scientific Study of Population* (IUSSP 2009) in Marrakech, Marokko.

Arbeid en sociale zekerheid

Het CBS publiceert over belangrijke ontwikkelingen op het gebied van arbeid en sociale zekerheid. Er zijn gegevens beschikbaar over de werkgelegenheid en werkloosheid en over sociale zekerheidsuitkeringen. Daarnaast stelt het CBS cijfers samen over onder meer lonen, vacatures, cao-gegevens en arbeidsomstandigheden.

De gevolgen van de economische crisis voor de werkgelegenheid en het aantal mensen met een uitkering stonden in 2009 in de publicaties over dit thema centraal.

De vertragingen die waren ontstaan doordat het CBS is overgegaan op informatie uit de elektronische loonaangifte als bron voor de statistieken over aantallen banen en beloning van werknemers, konden in de loop van 2009 worden weggewerkt, zodat in 2010 weer tijdig kan worden gerapporteerd.

Eind december is het eerste gezamenlijke persbericht van het CBS en het UWV over de werkloosheid gepubliceerd. Met een gezamenlijk persbericht hopen beide organisaties misverstanden over de cijfers te voorkomen en een meerwaarde te bieden.

Gezondheid en welzijn

De statistieken op het gebied van gezondheid en welzijn omvatten twee soorten informatie. Het CBS publiceert informatie over de gezondheidstoestand, de leefstijl en het zorggebruik van personen, en het biedt een overzicht over productie, personele inzet en financiën van zorgaanbieders.

Eind 2009 verscheen *Gezondheid en zorg in cijfers*. Enkele opvallende resultaten: door de koppeling van cijfers van het CBS en van de Stichting Perinatale Registraties Nederland is een nieuw licht geworpen op de perinatale sterfte in Nederland. De zorgconsumptie per hoofd van de bevolking is, sinds 1972 ruim verdubbeld en tweederde van de ziekenhuizen had in 2008 een solvabiliteit die lager is dan de streefwaarde van 15 procent.

Nadat in juni cijfers over de zorginstellingen zijn gepubliceerd over 2007 die in kwaliteit en detaillering de eerder gepubliceerde cijfers over voorgaande jaren overtroffen, kon de StatLine-publicatie al in november 2009 worden uitgebreid met overeenkomstige cijfers over 2008.

Verder kwam nieuwe informatie beschikbaar over wanbetalers voor de Zorgverzekeringswet en het aantal onverzekerden voor de Zorgverzekeringswet.

Onderwijs

De meeste informatie die het CBS over onderwijs biedt, heeft betrekking op de deelname aan het onderwijs en de geslaagden bij de verschillende schoolsoorten. Daarnaast publiceert het CBS ook gegevens over onderwijsinstellingen, de overheidsuitgaven aan onderwijs en het opleidingsniveau van de bevolking. In het kader van levenlang leren is er ook informatie over de deelname aan bedrijfsopleidingen, het post-initieel onderwijs en het niet door de overheid bekostigde onderwijs. Daarnaast publiceert het CBS onder meer cijfers over het onderwijzend personeel en het voortijdig schoolverlaten.

Bijzondere aandacht is in 2009 uitgegaan naar leerlingen die het onderwijs zonder startkwalificatie verlaten. Eind 2009 verscheen het *Jaarboek onderwijs in cijfers 2009*, met daarin de meest actuele cijfers over onderwijs. In deze editie werd onder andere extra aandacht besteed aan het opleidingsniveau van de bevolking in relatie tot de positie op de arbeidsmarkt en de uitgaven per geslaagde leerling en het internationale primair en voortgezet onderwijs.

Overheid en politiek

Het thema overheid en politiek levert de statistische informatie over de financiën (begrotingen, kwartaal- en jaarcijfers) van de rijksoverheid en de decentrale overheden.

In samenwerking met de Ministeries van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en Financiën is gewerkt aan de verbetering van de kwaliteit van de brongegevens van gemeenten, provincies, waterschappen en gemeenschappelijke regelingen. Het CBS heeft een uitgebreide verzameling van kwaliteitstoetsen ontwikkeld, die in 2009 in een pilotproject zijn toegepast op de aangeleverde brondata van gemeenten. Daarnaast is gezamenlijk een nieuw maatregelenbeleid opgesteld dat met ingang van 1 januari 2010 door het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties wordt ingevoerd. In 2009 zijn de bestanden van gemeenten online beschikbaar gesteld via het Centrum voor Beleidsstatistiek.

De nieuwe cijfers over de private (onderwijs)sector zijn dit jaar voor het eerst in de reguliere OESO-publicatie *Education at a Glance* opgenomen.

Stapsgewijs wordt momenteel het complete outputpakket rond onderwijsfinanciën vernieuwd. Dat betekent een betere samenhang tussen de StatLinetabellen over onderwijsuitgaven en een herziening van de historische reeks vanaf 1900.

Op de themapagina overheid en politiek werd een nieuwe animatie gelanceerd die de belastingopbrengsten in Nederland visualiseert. Deze maakt het mogelijk de belastingen, heffingen en leges van zowel centrale als lokale overheden over een reeks van jaren interactief te bekijken en te analyseren.

Veiligheid en recht

Het CBS levert informatie over aspecten die verband houden met het recht, de rechtsbescherming en de rechtshandhaving in Nederland. Een belangrijk deel van de statistische informatie bestaat uit gegevens over diensten of verrichtingen. Op het terrein van veiligheid worden ook gegevens over (on)veiligheidsgevoelens van Nederlanders gemaakt.

Veel van de informatie die binnen dit thema is samengesteld is verwerkt in themapublicaties zoals de *Emancipatiemonitor*, het *Jaarrapport integratie*, de *Landelijke jeugdmonitor*, *Criminaliteit en rechtshandhaving* en de *Brandweerstatistiek*.

De maandelijkse gegevens over de door de rechter uitgesproken faillissementen van bedrijven zijn in 2009 met één maand versneld en komen nu binnen 2 weken na afloop van een verslagmaand beschikbaar.

Belangrijk was verder de introductie van de *Integrale Veiligheidsmonitor* in het najaar van 2008 en publicatie van de resultaten hiervan eind maart 2009. Hiermee is een volgende stap gezet in het stroomlijnen van de cijfers over veiligheid in Nederland. Naast de landelijke meting die het CBS uitvoert, hebben ook voor het eerst gemeenten, (stads)regio's en politiekorpsen aan deze monitor deelgenomen. Hiermee is de IVM een uitstekend meetinstrument voor het voeren van het veiligheidsbeleid op nationaal, regionaal en lokaal niveau.

In de in 2009 verschenen rapportage zijn de ervaringen van de inwoners van Nederland beschreven rond de leefbaarheid van de woonbuurt, de beleving van buurtproblemen, onveiligheidsgevoelens, aangiftegedrag, ervaringen met veel voorkomende criminaliteit, het oordeel van de bevolking over het optreden van de politie en preventiegedrag.

Vrije tijd en cultuur

Het CBS levert informatie over deelname aan cultuur, maar ook over de werkgelegenheid, de financiële resultaten en de regionale spreiding van culturele activiteiten. De verschillende onderdelen van cultuur worden vanuit deze gezichtspunten uiteengezet: cultureel erfgoed in brede zin (monumenten, musea, archieven, bibliotheken), media (boeken, pers, film, radio, televisie), beeldende kunsten en uitvoerende kunsten.

Het CBS is in 2009 betrokken bij internationale discussies over het thema vrije tijd en cultuur. Zo heeft het CBS zich gecommitteerd aan het Europees expertise netwerk op het gebied van cultuur: *ESSnet Culture*. Ook is het CBS betrokken bij de Europese discussie over het opstellen van een satellietrekening op het gebied van sport en heeft het een bijdrage geleverd aan de discussie over de nieuwe statistische verordening op het gebied van toerisme.

Ook nationaal is het CBS betrokken bij discussies en te starten onderzoeken op het gebied van vrije tijd en cultuur. Zo heeft het CBS bijgedragen aan het opstellen van de *Dynamische nationale toerisme standaard*, een initiatief van het Nederlands Bureau voor Toerisme en Congressen en het Interprovinciaal overleg. Ook deed het CBS een vooronderzoek naar mogelijkheden voor onderzoek op

het gebied van de watersport. Er is een start gemaakt met de ontwikkeling van een nieuwe vorm van gecombineerd vakantie- en dagrecreatief onderzoek.

Gegevens over vrijetijdsbesteding komen jaarlijks beschikbaar. Het CBS onderscheidt verschillende vormen van vrijetijdsbesteding: sport, hobby, cultuur, recreatie, uitgaan en vakantie. Behalve de deelname aan vrijetijdsactiviteiten, komt ook het lidmaatschap van verenigingen aan de orde. Verder publiceert het CBS over mediagebruik, het aandeel personen met pc en internetaansluiting, internetgebruik, het geabonneerd zijn op een dagblad, het dagelijks lezen van de krant en het kijken naar televisie en het journaal. Ten slotte onderzoekt het CBS de tevredenheid over vrijetijdsbesteding.

In 2009 verschenen *Toerisme en recreatie in cijfers 2009* met een actueel samenhangend statistisch overzicht van toerisme en recreatie in ruime zin, *Toerisme in Nederland 2008* over het gebruik van de Nederlandse logiesaccommodaties door zowel Nederlandse als buitenlandse gasten en *Vakanties van Nederlanders 2008*.

Allochtonen

Het CBS stelt veel informatie samen over allochtonen in Nederland, zowel over hun aantal en samenstelling als over hun leefsituatie en maatschappelijke integratie.

In de eerste kwartaalrapportage van de *Landelijke jeugdmonitor* van 2009 stond jeugd en integratie centraal. In dit rapport zijn de verschillen en overeenkomsten tussen de allochtone en autochtone jeugd in ons land beschreven. Daarnaast is in 2009 onder meer gerapporteerd over de studievoortgang in het voortgezet onderwijs, de arbeidsparticipatie van allochtone vrouwen, pensioenaanspraken van allochtone werknemers, het aantal mensen met meervoudige nationaliteit, werkloosheid onder allochtonen, de arbeidsmigratie vanuit Oost-Europa en het aantal asiolverzoeken.

Ten slotte is in 2009 een nieuwe *Allochtonenprognose* gepubliceerd. Hieruit bleek dat Nederland in 2050 bijna 5 miljoen allochtonen zal tellen, 1,8 miljoen meer dan op dit moment.

Levensloop

Onder de noemer levensloop van mensen publiceerde het CBS in 2009 onder meer informatie over het aantal werknemers dat wil doorwerken tot 65 jaar, mensen die een re-integratieproject volgen, de terugkeer van ouderen naar hun geboorteregio, of armoede erfelijk is, werkhervatting na ontslag en over de overstap van werknemer naar ondernemer.

Emancipatie

In februari 2009 verscheen de vijfde editie van de *Emancipatiemonitor*, waarin de meest recente cijfers over de stand van zaken van het emancipatieproces zijn gepubliceerd. Aandacht is besteed aan de ontwikkelingen in de arbeidsdeelname van vrouwen, de combinatie van arbeid en zorg, de economische zelfstandigheid van vrouwen, de doorstroming van vrouwen naar hogere functies en geweld tegen vrouwen. Ook bevatte de monitor een nieuw hoofdstuk over gezondheid. De *Emancipatiemonitor* is een gezamenlijke publicatie van het CBS en het Sociaal en Cultureel Planbureau in opdracht van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap.

Verder zijn in 2009 onder meer cijfers gepubliceerd over het aantal vrouwen met aanrechtsubsidie, de pensioenaanspraken van vrouwen en de inkomenscloof tussen mannen en vrouwen.

Nederland regionaal

Het CBS publiceert voor een groot aantal onderwerpen statistische gegevens op regionaal niveau. Verder onderhoudt het CBS de regionale indelingen van Nederland en het publiceert ruimtelijke statistieken, zoals over het bodemgebruik in Nederland.

In november 2009 verscheen *Leven in Nederland 2009*. De publicatie is ontstaan uit een samenwerking tussen het CBS en de Vereniging van Nederlandse Gemeenten.

Ook verscheen een nieuwe editie van *Gemeente Op Maat*. Dit bevat voor elke Nederlandse gemeente een statistisch overzicht met cijfers over de eigen gemeente. Daarnaast bevatte de publicatie kerncijfers over de wijken en buurten van gemeenten en een introductie in de verscheidenheid aan regionale gegevens die het CBS aanbiedt.

In oktober 2009 organiseerde het CBS de workshop *European Forum for Geostatistics 2009*. Er waren ongeveer 40 deelnemers aanwezig uit 16 verschillende landen van de Europese Unie. Veel Europese statistische bureaus presenteerden nieuwe ontwikkelingen in toepassingen en presentatie van statistieken over kleine gebieden.

II. Economie

In antwoord op de toegenomen informatiebehoefte naar aanleiding van de economische crisis heeft het CBS een aantal nieuwe producten gepresenteerd. Belangrijke vernieuwingen betreffen de maandelijkse voorraadindicator voor de industrie en de exportradar, die elke maand een eenvoudig af te lezen beeld geeft van de situatie voor de Nederlandse export.

De conjunctuurklok, die het CBS nu al een aantal jaren in productie heeft, veroverd de wereld. Verschillende landen en internationale organisaties hebben het concept van de conjunctuurklok overgenomen.

In 2009 zijn veel statistieken overgegaan op de Standaard Bedrijven Indelingen 2008. De cijfers zijn volgens de nieuwe indeling opgeleverd. Bij veel statistieken zijn bovendien met terugwerkende kracht reeksen volgens de nieuwe indeling behandeld of zijn nieuwe tabellen ontwikkeld.

Bedrijven

Met de enquêtes naar *research & development* (R&D) is aandacht besteed aan de aan R&D bestede arbeidsjaren en uitgaven in het bedrijfsleven, in speurwerkinstellingen en op universiteiten. In 2009 kwamen nieuwe gegevens beschikbaar over het wetenschaps- of technologiegebied waarop het onderzoek plaatsvond. In de tweejaarlijkse innovatie-enquête is aandacht besteed aan de introductie van nieuwe output en processen en zaken die daarmee samenhangen. Innovatie en R&D worden - ook internationaal - gezien als belangrijke instrumenten om uit de huidige crisis te komen en economische groei te stimuleren.

Gegevens over de administratieve automatisering bij bedrijven in Nederland vormen een belangrijke bron voor *De digitale economie*. Daarnaast zijn in 2009 publicaties uitgebracht over R&D en innovatie en over het ondernemingsklimaat.

Bouwen en wonen

Het CBS stelt veel cijfers samen over de bedrijfstak bouwen en wonen. De invalshoeken voor deze cijfers variëren hierbij van een beschrijving van belangrijke ontwikkelingen bij: de bedrijfstak, het bouwproces, de arbeidsmarkt van de bouwnijverheid en bij bouwgerelateerde prijzen.

Naast actuele informatie over de woningbouw in het kader van de economische teruggang is onder meer gerapporteerd over het aantal niet-bewoonde woningen. Vooral de kustgemeenten bleken een hoog percentage niet-bewoonde woningen te hebben. Dat hangt samen met het aantal tweede woningen in deze gemeenten.

De maandelijkse omzetstatistiek van de bouw is met ingang van de publicatie van de januari-cijfers 2009 overgegaan op de nieuwe Standaard Bedrijfsindeling (SBI 2008). De belangrijkste verandering is dat de projectontwikkelaars nu ook deel uitmaken van de bedrijfstak bouw. Naast de regelmatige update van maandcijfers in StatLine is in 2009 - meer dan in voorgaande jaren - door publicatie van diverse web- en thema-artikelen aandacht gegeven aan opmerkelijke ontwikkelingen in de bouw.

Via een elektronische nieuwsbrief worden belangstellenden worden sinds de tweede helft van 2009 op de hoogte gehouden van nieuwe bouwcijfers en -artikelen.

Medio 2009 is de publicatie van de prijsindices bestaande koopwoningen uitgebreid met gemiddelde waarden van woningen. De regionale indeling van de prijsindex bestaande koopwoningen is in 2009 verfijnd.

Voor de bouw is in 2009 een *factsheet* ontwikkeld. De factsheet geeft een beeld van de economische situatie van de bedrijfstak bouw. De factsheet bestaat uit een *dashboard* van grafisch weergegeven actuele ontwikkelingen in bouwgerelateerde variabelen en een bouwradar die eveneens grafisch de richting aangeeft waarin de bouwconjunctuur zich beweegt.

Industrie en energie

In het kader van het verbreden van de output van het CBS is gewerkt aan het publicabel maken van de voorraadstatistiek voor de industrie. Vanwege de economische crisis was er zowel binnen als buiten het CBS meer belangstelling voor de voorraden, omdat gegevens daarover als een mogelijke indicator voor conjuncturomslagen worden gezien. Op basis van de reeds beschikbare gegevens, die voorheen alleen voor intern CBS-gebruik waren, is een methode ontwikkeld om een geschikt cijfer over de ontwikkeling van de voorraden voor de totale industrie te bepalen. In december 2009 is daarover voor het eerst gepubliceerd.

De energiestatistieken bieden informatie over het aanbod en het verbruik van energie. De energiestromen worden voor Nederland als geheel, maar ook per energiedrager en per economische sector beschreven. Belangrijke aandachtspunten van het beleid, zoals duurzame energie en elektriciteit- en warmteproductie door warmtekrachtinstallaties, krijgen ook in de statistieken bijzondere aandacht.

In 2009 bracht het CBS voor de zesde keer op een rij het jaarrapport *Duurzame energie in Nederland* uit. De cijfers spelen uiteraard een belangrijke rol bij de evaluatie van het beleid op het gebied van duurzame energie. Niet alleen nationaal, maar ook internationaal (Europese Unie) zijn beleidsdoelstellingen geformuleerd die zich richten op een forse toename van de bijdrage van duurzame energie aan de energievoorziening in 2020. Juist vanwege de in belang toenemende internationale component van het beleid is het jaarrapport *Duurzame energie* dit jaar ook in het Engels uitgebracht. Met financiële ondersteuning van SenterNovem kon de Engelse versie *Renewable Energy in the Netherlands 2008* in november worden gepubliceerd.

In 2009 zijn de StatLinetabellen die het aanbod en verbruik van aardoliegrondstoffen en -producten beschrijven herzien. Door de introductie van nieuwe tabellen en verbetering van bestaande tabellen worden aanbod en verbruik op een meer logische en inzichtelijke wijze gepresenteerd. In de nieuwe tabel *Motorbrandstoffen voor vervoer* is nu in één oogopslag het verbruik per brandstof voor vervoer over de weg, water of door de lucht vanaf 1946 te raadplegen. Bij de herziening is ook een aantal veranderingen van meer methodologische aard doorgevoerd. Zo zijn de definities geharmoniseerd met de definities die door Eurostat en het Internationaal Energie Agentschap worden gehanteerd.

In maart werden voor het eerst gemiddelde huishoudelijke energieverbruiken op buurtniveau op StatLine gepubliceerd. Het betreft hier huishoudelijk gebruik van elektriciteit en aardgas. Daar is het aandeel stadsverwarming op buurtniveau bij weergegeven. Als bron hiervoor zijn de zogenaamde aansluitingenregisters van de energienetbedrijven gebruikt. In de loop van 2009 is de methode om de cijfers vast te stellen verder verfijnd en zijn de registers voor meer recente jaren bewerkt. Begin 2010 zullen de uitkomsten worden gepubliceerd.

Financiële en zakelijke diensten

In 2009 zijn de maandstatistiek kappers en schoonheidsalons en de kwartaalstatistieken van de zakelijke diensten overgegaan op de nieuwe SBI-indeling (SBI 2008). Voorts is de informatie over kappers eind 2009 uitgebreid. Naast cijfers op totaalniveau worden nu ook omzet-, prijs- en volumecijfers gepubliceerd. Deze cijfers zijn beschikbaar vanaf januari 2005.

In 2009 is het publicatieniveau van een groot aantal branches gewijzigd. Op verzoek van de brancheorganisatie van uitzendbureaus AUB is de bestaande publicatie van uitzend- en uitleenbedrijven uit elkaar gehaald en worden er nu cijfers voor de uitzendbureaus afzonderlijk gepubliceerd. Ook worden sinds 2009 afzonderlijke cijfers van de architecten en ingenieurs gepubliceerd. Groot voordeel hiervan is dat brancheorganisaties zich beter herkennen in de cijfers.

In 2009 is de themapagina op de website op een aantal punten vernieuwd en verbeterd. Door onder andere het toevoegen van visualisaties over de omzetontwikkelingen van de uitzendbureaus, computerservicebedrijven, accountancy en architecten en ingenieurs is de toegankelijkheid van de cijfers verbeterd.

Landbouw

Voor de *Farm structure survey*, de verplichte Europese structuurtelling, is uitgewerkt hoe deze in 2010 geïntegreerd kan worden in de jaarlijkse landbouwtelling.

De voorlopige cijfers van de landbouwtelling konden in 2009 wederom iets eerder gepubliceerd worden. Daarnaast zijn nieuwe StatLinetabellen gerealiseerd voor verbrede landbouw en voor boomteelt en vaste planten.

In goed overleg met de Stichting Skal en het Landbouw Economisch Instituut is in 2009 voor het eerst een elektronische enquête uitgestuurd naar biologische landbouwbedrijven. Het doel van de enquête is inzicht krijgen in de productie van landbouwgewassen en de aanwezigheid van biologisch gehouden dieren. De nieuwe enquête is een direct gevolg van nationale verplichtingen die voortkomen uit Europese regelgeving in het kader van voedselveiligheid.

In 2009 is op grond van een nieuwe Europese verordening voor het eerst informatie geleverd over geslacht pluimvee en over de oppervlakte en de productie van aquacultuur (kweek van vissen, schaal- en schelpdieren).

Macro-economie

De nationale rekeningen vormen de officiële overzichtsstatistiek van de nationale economie. Het nationaal inkomen, de economische groei, het tekort of overschot van de overheid en de werkgelegenheid zijn voorbeelden van belangrijke gegevens afkomstig uit de nationale rekeningen.

De statistiek speelt een centrale rol bij het vaststellen en beoordelen van het economische en monetaire beleid. Belangrijke belanghebbenden zijn dan ook het Ministerie van Financiën en de Europese Unie. De nationale rekeningen zijn ook de basis voor de economische voorspellingen en analyses van het Centraal Planbureau. De nationale rekeningen zijn de laatste jaren uitgebreid met satellietrekeningen. Die leggen een relatie tussen de economie en een maatschappelijk verschijnsel zoals milieu of toerisme.

Binnen de milieurekeningen is in 2009 een aantal nieuwe onderwerpen ontwikkeld. De materiaalstroomrekeningen geven complete en consistente informatie over fysieke en monetaire materiaalstromen van en naar de Nederlandse economie. Verder is een eerste aanzet gegeven aan het opstellen van statistieken over CO₂-emissierechten. De beschrijving van de stromen CO₂-emissierechten biedt de mogelijkheid om de relatie tussen economische activiteiten en de CO₂-emissierechten te analyseren. Ook is een tijdreeks opgesteld voor het economische belang van de Nederlandse milieusector. Het belang van deze sector wordt gemeten aan de hand van drie indicatoren, namelijk productie, toegevoegde waarde en werkgelegenheid. Ten slotte is een speciale analyse uitgevoerd naar het economische potentieel van het overstroombare gebied.

Aan de statistiek spaarvormen zijn gegevens over banksparen voor pensioenopbouw toegevoegd. De statistiek richt zich op de verschillende soorten spaarrekeningen als internetsparen, telefonisch sparen, jeugdsparen en spaarloon.

De statistiek beroep op de kapitaalmarkt is uitgebreid met gegevens over uitgifte van obligaties

uitgegeven onder het garantieprogramma van de Nederlandse staat.

Inkomen en bestedingen

Het CBS brengt de welvaartspositie van mensen in kaart aan de hand van inkomen, bestedingen en vermogen. Centraal hierbij staat, hoe het inkomen wordt gevormd en herverdeeld en waaraan het wordt besteed. Daarnaast is het vermogen een belangrijk element van de welvaartspositie, ook hoe mensen zelf over hun inkomenssituatie oordelen. Tevens publiceert het CBS over armoede en sociale uitsluiting in Nederland.

In 2009 is bijzondere aandacht besteed aan de gevolgen van de economische crisis voor de inkomenspositie en bestedingen van huishoudens.

Begin december 2009 verscheen *Lage inkomens, kans op armoede en uitsluiting 2009*. In deze publicatie is verslag gedaan van de meest recente ontwikkelingen op het gebied van armoede in Nederland: is de kans op armoede in Nederland toe- of afgenomen? Welke groepen lopen de meeste kans op (langdurige) armoede? Hoeveel kinderen leven in huishoudens met kans op armoede? Speciale aandacht was er in deze publicatie voor de mate van deelname aan het maatschappelijke leven, de financiële beperkingen in middelen voor eerste levensbehoeften, de druk van vaste lasten, het maken van schulden, de vermogenspositie en de (gezonde) levensverwachting van mensen met (en zonder) kans op armoede.

Verder is statistische informatie gepubliceerd over de inkomensverdeling en koopkracht in Nederland, de overwaarde van de eigen woning en koerswinsten als bron voor extra consumptieve bestedingen, de inkomenssituatie van alleenstaande moeders, het aantal huishoudens met een inkomen boven een ton, woon- en energielasten, belasting- en inkomensregelingen voor gezinnen met minderjarige kinderen en de inkomensongelijkheid in Nederland vergeleken met andere landen van de Europese Unie.

Prijzen

De regionale indeling voor de prijsindex bestaande koopwoningen is in 2009 verfijnd.

Handel en Horeca

In 2009 zijn de maandstatistiek detailhandel, de kwartaalstatistiek groothandel en de maand- en kwartaalstatistiek horeca overgegaan op de nieuwe SBI-indeling (SBI 2008).

Op de themapagina is een branchebeschrijving van de groothandel verschenen, waarin wordt ingegaan op omzet(ontwikkelingen), kostenstructuur, het aantal bedrijven en werknemers in deze branche. Ook zijn visualisaties ontwikkeld over de omzetontwikkelingen van de detailhandel, groothandel, autohandel en horeca.

In 2009 heeft het CBS een bijdrage geleverd aan de Eurostat-taskforce *Retail Trade Quality*. Deze taskforce levert in 2010 een advies voor een kwaliteitsverbetering van de snelle schatting (binnen één maand aan Eurostat te leveren) van de maandelijkse omzet in de detailhandel. De beoogde kwaliteitsverbetering moet voorkomen dat achteraf nog grote bijstellingen plaatsvinden.

Ten slotte is in 2009 een start gemaakt met het opzetten van een expertgroep detailhandel en een expertgroep horeca. Doel is het delen van kennis met externe partijen (zoals brancheverenigingen en kennisinstituten) op het gebied van de detailhandel. De expertgroep horeca organiseerde in januari 2010 een eerste bijeenkomst.

Verkeer en vervoer

Verkeer en vervoer spelen een centrale rol in het economisch proces en in de samenleving in het algemeen. Daarom bestaat op dit gebied een grote behoefte aan informatie. De verkeer- en vervoersstatistieken van het CBS beschrijven onder andere de vervoermiddelen, de infrastructuur, het gebruik van de infrastructuur, het vervoer van goederen en personen en de vervoerders.

In 2009 heeft het CBS de voorbereidingen afgerond voor het onderzoek verplaatsingen in Nederland, dat het CBS vanaf 2010 op verzoek van Rijkswaterstaat uitvoert. Er is onderzocht wat de gevolgen zijn van het vervangen van papieren vragenlijsten door waarneming via internet, telefoon en *face-to-face* interviews. In juni 2009 is de projectovereenkomst tussen het CBS en Rijkswaterstaat ondertekend.

In 2009 nam het CBS de taken van de Stichting Nationale en Internationale Wegvervoer Organisatie met betrekking tot het enquêteren van beroepsvervoerders succesvol over.

De samenwerking met de Vrije Universiteit in het project *Integratie van internationale handels- en transportstromen* heeft geleid tot publicaties en een congresbijdrage. Binnen deze samenwerking is een postdoctoraal onderzoeker gestart met een studie naar de duurzame bereikbaarheid van de Randstad.

In samenwerking met de Erasmus Universiteit Rotterdam is een onderzoek gestart naar het gebruik van nieuwe waarnemingstechnieken (zoals RFID, GPS en GSM) voor de verkeer- en vervoerstatistiek.

Internationale handel in goederen

In maart 2009 bezocht een delegatie van Eurostat het CBS in het kader van een reguliere Europese evaluatiecyclus van de statistieken over de internationale handel in goederen. Aan de orde kwamen onder meer de dataverzameling, het productieproces en nieuwe ontwikkelingen. Eurostat was positief en deed daarnaast aanbevelingen hoe de statistiek verder verbeterd kan worden. Wel werd aandacht gevraagd voor het relatief lage responspercentage van Nederland.

In 2009 is in opdracht van Eurostat gekeken naar belangrijke handelsasymmetrieën binnen de Europese Unie. Dat houdt in dat een Europese lidstaat een andere waarde van de Nederlandse invoer/uitvoer rapporteert dan Nederland zelf. Dat onderzoek heeft in de meeste gevallen de oorzaak van deze asymmetrieën zichtbaar gemaakt en heeft geleid tot een kwaliteitsverbetering van de Nederlandse cijfers voor de in- en uitvoer.

Het artikel *The euro-dollar exchange rate and Dutch imports and exports* is gepubliceerd. Hierin worden de effecten gekwantificeerd van een stijgende of dalende dollarkoers (ten opzichte van de euro) voor de Nederlandse handel.

Natuur en milieu

Bij de natuurstatistieken is in 2009 een nieuwe analysemethode geïntroduceerd waarbij rekening wordt gehouden met de detecteerbaarheid van dieren in het veld. Voor een aantal diersoorten levert dit waarschijnlijk verbeteringen in de trendbepaling op. Veelbelovend bleken de perspectieven voor meetnetten waarvan de kwaliteit van de trendmetingen tot nu toe te wensen over lieten, zoals voor libellen. Bij het opzetten van nieuwe meetnetten (zoals voor beek- en poldervissen) wordt nu nadrukkelijk rekening gehouden met variabele detectiekansen.

In 2009 heeft het CBS meegewerkt aan een symposium ter gelegenheid van het tienjarig jubileum van het Netwerk Ecologische Monitoring (NEM). Het werk van de CBS-natuurstatistieken heeft tijdens dit symposium een grote blijk van waardering gekregen van het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit. Dr. A. van Strien ontving de zilveren LNV-Erepenning voor zijn grote inzet, betrokkenheid en deskundigheid bij het NEM en zijn bijzondere verdiensten voor de natuur en de natuurstatistiek.

In samenwerking met het Planbureau voor de Leefomgeving en Wageningen Universiteit en Research Centrum is gewerkt aan het actualiseren van publicaties op de website van het milieu- en natuurcompendium. Eind 2009 is een geheel nieuwe versie van deze site beschikbaar gekomen: het *Compendium voor de leefomgeving* (www.compendiumvoordeleefomgeving.nl).

De Europese statistiekverordening over het gebruik van bestrijdingsmiddelen in de land- en tuinbouw is op 10 december 2009 gepubliceerd in het *Official Journal* en daarmee op 30 december 2009 in werking getreden. Op grond van deze verordening moeten de lidstaten een inventarisatie maken van de afzet

(jaarlijks) en het gebruik (vijfjaarlijks) van bestrijdingsmiddelen in de land- en tuinbouw. In de verordening is ook voorzien dat er pilotstudies uitgevoerd worden om ervaring op te doen met de inventarisatie van het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen buiten de landbouw en van het gebruik van biociden.

De Commissie van Deskundigen Meststoffenwet heeft in opdracht van de Ministeries van LNV en VROM de huidige methode van berekening van ammoniakemissies tegen het licht gehouden. Daartoe heeft de Commissie een landelijke werkgroep geïnstalleerd waarin naast een aantal landbouwinstellingen ook het Planbureau voor de Leefomgeving en het CBS waren vertegenwoordigd. De werkgroep heeft een nieuwe, breed gedragen rekenmethodiek opgesteld waarmee de ammoniakemissie kan worden berekend uit stallen en mestopslagen, bij beweiding en bij toediening van mest en kunstmest aan de bodem.

Conjunctuur

Verschillende landen en verschillende internationale organisaties hebben het concept van de conjunctuurklok overgenomen. De conjunctuurklok wordt inmiddels zowel door Eurostat als door de OECD op hun website gepubliceerd.

Het CBS heeft in 2009 een aantal visualisaties en factsheets ontwikkeld die meer inzicht geven in recente ontwikkelingen in de economie:

- factsheet conjunctuur, waarmee in één oogopslag het beeld van de actuele conjunctuur wordt gepresenteerd;
- de conjunctuurklokindicator, die een totaalbeeld van de indicatoren uit de conjunctuurklok geeft;
- de exportradar, die elke maand een beeld geeft over de omstandigheden voor de export van goederen;
- een nieuwe maandelijkse indicator voor de voorraadontwikkeling in de industrie.

Er is groeiende belangstelling voor de conjunctuurberichtgeving van het CBS. In 2009 is dat mede gestimuleerd door de financiële en economische crisis. Dit blijkt uit de tellingen van het aantal visits van de CBS-website in het dossier conjunctuur. Ook de Engelstalige versie krijgt steeds meer bezoekers.

Historische reeksen

Het expertisecentrum lange tijdreeksen is opgezet omdat het CBS meer aandacht wil besteden aan het samenstellen en onderhouden van consistente lange tijdreeksen. Het centrum voert in samenwerking met statistische sectoren concrete projecten uit om dat doel te realiseren.

Op StatLine zijn de definitieve resultaten gepubliceerd van tijdreeksen over gezonde levensverwachting, diagnosestatistieken (beide tot het begin van de jaren tachtig) en zorgrekeningen (tot halverwege de jaren zeventig). Hier is aandacht aan besteed via een goed bezocht symposium voor de gebruikers van deze cijfers. De resultaten van de projecten zijn nader beschreven in de CBS-publicaties *Bevolkingstrends* en *Gezondheid en Zorg in cijfers*. In het *Nederlands Tijdschrift voor Geneeskunde* is een artikel gepubliceerd over een tijdreeks levensverwachting naar sociaaleconomische status.

Het expertisecentrum heeft een centrale rol gespeeld bij het omzetten van tijdreeksen van korte termijnstatistieken (terug tot 2000) naar de nieuwe bedrijfstakkenindeling (SBI 2008). De betreffende cijfers zijn gepubliceerd op StatLine en in de loop van het jaar ook geleverd aan Eurostat.

In het *Tijdschrift voor Arbeidsvraagstukken* is een artikel gepubliceerd over veranderingen in de arbeidsparticipatie in Nederland sinds 1970.

De internationale context

Europese samenwerkingsnetwerken van statistische bureaus

Aan een aanzienlijk deel van het statistiekprogramma dat het CBS jaarlijks uitvoert ligt Europese wet- en regelgeving ten grondslag. Naast de reguliere statistische productie op basis van Europese wetgeving, nam in 2009 onderzoek naar de modernisering van de Europese bedrijfs- en handelsstatistiek een belangrijke plaats in. De uitkomsten van deze onderzoeken moeten bijdragen aan een hogere efficiëntie in de statistiekproductie en aan een merkbare vermindering van de administratieve lastendruk voor het bedrijfsleven. De uitvoering van deze onderzoeken vindt plaats op basis van samenwerkingsnetwerken, de zogenoemde *ESSnets*. Eind 2009 participeerde het CBS in negen van dergelijke samenwerkingsnetwerken.

- Het CBS heeft deelname aan het eerder gestarte *ESSnet on Statistical Disclosure Control* voortgezet. In het kader van dit ESSnet is onder andere samen met de statistische bureaus van Italië en Duitsland een cursus statistische beveiliging in Vilnius verzorgd.
- In het kader van het *ESSnet on administrative data* leidt het CBS een werkgroep op het terrein van korte termijnschattingen. Er worden onder meer best practices voor het gebruik van BTW-gegevens in kaart gebracht.
- Als onderdeel van de in 2009 gestarte samenwerking met de Scandinavische landen, heeft een onderzoek naar de business architectuur in de verschillende landen tot de conclusie geleid dat hergebruik van software en samenwerking bij de ontwikkeling van nieuwe software goed mogelijk is.

Uitbreiding van het statistiekprogramma in Europees verband

In 2009 zijn op de navolgende terreinen nieuwe verordeningen van kracht geworden die aanpassingen in de statistiekproductie van het CBS nodig maakten:

- de communautaire statistieken van het goederenverkeer tussen de lidstaten;
- afvalstoffenstatistieken;
- communautaire statistieken van de buitenlandse handel met derde landen;
- communautaire statistieken over de informatiemaatschappij;
- statistieken over pesticiden.

Naast deze wetgeving van het Europees Parlement en de Raad, zijn 16 zogenoemde uitvoerings- of commissieverordeningen van kracht geworden.

Het zevende Europese kaderprogramma

In 2009 is een samenwerkingsverband met 14 partners gestart, *BLUE-Enterprise and Trade Statistics* (ETS). Doel is om de komende drie jaar de kwaliteitsmeting van registers verder te ontwikkelen en het responsproces bij bedrijven te vergemakkelijken. Verder is het onderzoek naar indicatoren voor representativiteit van steekproefrespons (RISQ) succesvol afgerond met presentaties en publicaties.

Europees Statistisch Trainingsprogramma

In 2009 zijn opnieuw cursussen gegeven in het Europees Statistisch Trainingsprogramma (ESTP) 2007-2011. Het CBS is actief lid van het consortium onder leiding van het Duitse ICON-Institute en het Franse Adetef. In 2009 heeft het CBS, net als in 2008, de cursus *National Accounts* verzorgd. Verder heeft het CBS een cursus *Non-response in Household Surveys* gegeven en in samenwerking met Noorwegen de cursus *Statistical Metadata and Administrative Use of Registers*. Vervolgens is samen met het Verenigd Koninkrijk een workshop georganiseerd voor ervaren internationale trainers. Onder leiding van de twee professionele Britse trainers van de ESTP-cursus *Training for statistical trainers* werden ervaringen uitgewisseld en gediscussieerd over *best practices*.

Technische assistentie

Ook in 2009 heeft het CBS in het kader van het programma *Upgrading the Statistical System of Turkey* (USST-II) technische assistentie verleend aan Turkstat, het statistisch bureau van Turkije. Er vonden studiebezoeken plaats op het terrein van methodologische ontwikkeling, gebruik van register- en administratieve data, nationale rekeningen en transportstatistieken. In samenwerking met het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit heeft het CBS een delegatie ontvangen van het Turkse Ministerie van Landbouw. Gesproken is over de verdere verbetering van de Turkse landbouwstatistieken. Verder is het CBS samen met het Duitse ICON-Institute actief in het *Multibeneficiary Programme Phare* voor Turkije, Kroatië, Roemenië en Bulgarije. Het CBS participeert in projecten in het kader van het EU Instrument voor pretoetredingssteun (IPA) aan landen met een toetredingsperspectief op de westelijke Balkan.

Blaise: een internationaal product

Blaise is een door het CBS ontwikkeld systeem voor dataverzameling en dataverwerking. Het is een zeer omvangrijk softwarepakket dat gebouwd is over een periode van ruim 13 jaar en waarbij alles draait om een centraal metadata- en dataconcept. In 2009 is begonnen met de modernisering van deze software: Blaise Next Generation. Daarbij vindt een conversie plaats met gebruik van modernere basistechnologie (o.a. Microsoft .NET), maar er worden ook functionele aanpassingen doorgevoerd. Dit alles gebeurt in nauw overleg met de omvangrijke internationale community van Blaise-gebruikers.

EU conferentie op 15 en 16 januari 2009

Op 15 en 16 januari 2009 heeft in het World Forum te Den Haag een door het CBS georganiseerde conferentie *Work in Progress* plaatsgevonden. Bij deze bijeenkomst waren de nationale statistische bureaus van de 27 lidstaten van de Europese Unie en Eurostat aanwezig. De directeuren-generaal bespraken de resultaten van drie *task forces*: *Legal and institutional framework*, *Statistical challenges* en *Resource management and programming*.

Deze *task forces* zijn in 2007 opgericht onder leiding van Directeur-Generaal Gosse van der Veen. De aanbevelingen en ideeën die door de *task forces* naar voren zijn gebracht om statistisch inhoudelijke en managementaspecten van het ESS te verbeteren zijn besproken. Er is besloten tot vervolgacties, zoals het accorderen van een nieuwe organisatorische overlegstructuur binnen het ESS en tot het verder verbeteren van de communicatie en de informatie door het instellen van een structurele dialoog op relevante interne en externe niveaus.

CBS bezoek aan statistisch bureau van China

Van 2 tot en met 6 november 2009 bracht een CBS delegatie onder leiding van Directeur-Generaal Gosse van der Veen een werkbezoek aan het National Bureau of Statistics in Beijing, China. Doel van het bezoek was om een eerste stap te zetten in het opbouwen van een samenwerkingsrelatie. Tijdens het bezoek kwamen zaken aan de orde als de veranderende manier van werken, de uitdagingen op programmatisch en op procesmatig gebied, en de oplossingen die het CBS daarbij voor ogen heeft. Aan het einde van het bezoek liet de Commissioner van het nationale bureau voor de statistiek van China weten geïnteresseerd te zijn in samenwerking bij het versterken van de statistische capaciteit, kwaliteitsverbetering van de data en het vertrouwen van het publiek in de officiële statistiek. In 2010 wordt bekeken hoe en op welke gebieden het CBS een samenwerkingsrelatie met de Chinese collega's kan gaan opbouwen.

International Seminar van 14-16 december 2009

Van 14-16 december 2009 vond in het Kurhaus in Scheveningen een internationale conferentie *Early warning and business cycle indicators* plaats. De conferentie is georganiseerd door het CBS, de Verenigde Naties en Eurostat. Het thema van deze conferentie was de beschikbaarheid, tijdigheid en vergelijkbaarheid van gegevens die iets zeggen over bewegingen van de economie en problemen bij het

verzamelen van gegevens voor snelle signalen (*early warning indicators*). Aan deze conferentie werd door een groot aantal landen, diverse VN-organisaties en internationale financiële instellingen deelgenomen.

Buitenlandse bezoeken aan het CBS in 2009 en bezoeken van het CBS aan het buitenland.

Op alle niveaus wordt informatie uitgewisseld tussen buitenlandse instituten en het CBS. Meer dan 25 buitenlandse instituten hebben vorig jaar het CBS bezocht, waaronder naast de zusterinstellingen:

- OESO
- Centrale Bank van Korea
- Centrale Bank van Chili
- Centrale Bank van Spanje
- Ministry of Maritime affairs of Turkey
- University of Southampton (Verenigd Koninkrijk)
- Universiteit van Leuven (België)
- Universiteit van Hasselt (België)
- Ambassade van Kameroen in Den Haag
- Macquarie University in Sydney (Australië)
- Hitotsubashi University, Tokyo, Japan

Personeel

In 2009 heeft het CBS belangrijke stappen gezet om te komen tot een kwaliteitsslag in het primaire proces. Ook is verder uitvoering gegeven aan de ingrijpende efficiencymaatregelen die in 2008 in gang zijn gezet. Met deze efficiencymaatregelen voldoet het CBS aan de taakstellingen op het vlak van de personeelsreductie. De formatie van het CBS moet in de periode van 2008 tot 2012 met ongeveer 12 procent krimpen.

In 2009 zijn verschillende workshops uitgevoerd, speciaal gericht op het bevorderen van de interne en externe mobiliteit. Er zijn twee vrijgestelde managers aangewezen die zich inspinnen om de medewerkers van wie de functie vervalt van werk naar werk te begeleiden.

De omvang van het personeelsbestand is in 2009 afgenomen. Aan het eind van 2008 waren nog 2 591 medewerkers voor het CBS werkzaam. Eén jaar later was dit aantal gedaald tot 2 460. De gemiddelde bezetting in 2009 bedroeg 2 140 vte ten opzichte van 2 195 vte in 2008.

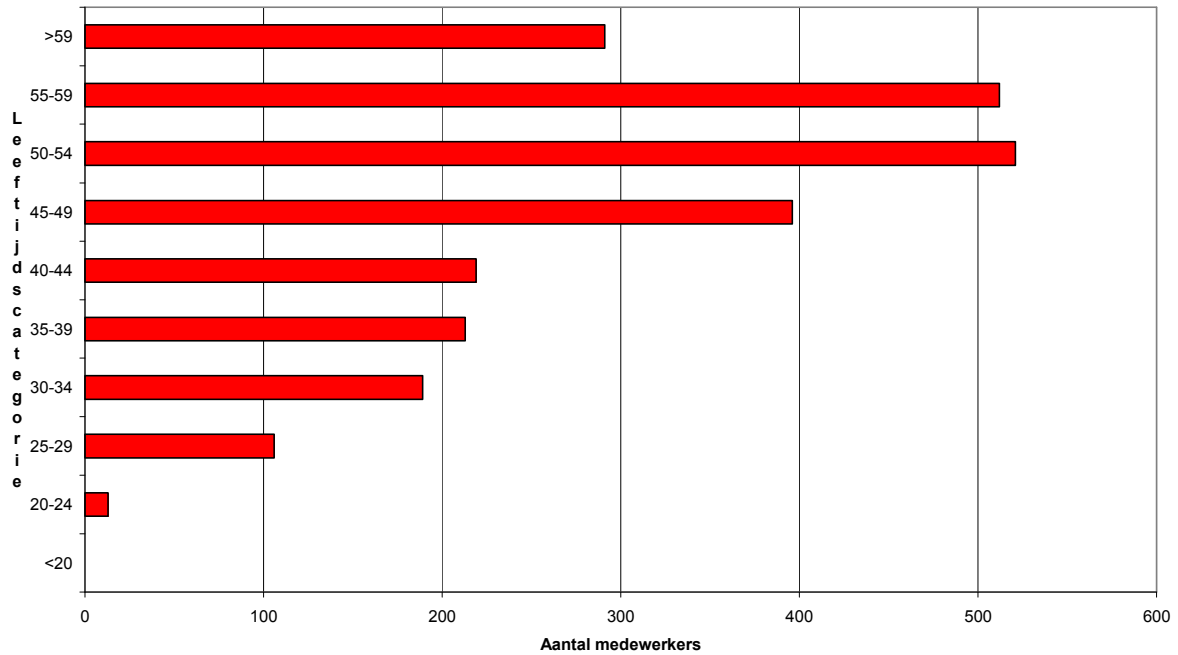
De afname in de omvang van het personeelsbestand wordt ondersteund met organisatorische en personele maatregelen die met ingang van 2008 getroffen zijn op grond van het Sociaal Flankerend Beleid 2008-2012 (SFB) sector Rijk. Management en medewerkers leveren een zware inspanning, gericht op het realiseren van de totale formatieve krimp door interne doorstroom (binnen het CBS), en uitstroom naar extern (Sector Rijk en markt)

Het in 2008 ingerichte Centrum voor Personeelsvoorziening (CvP) heeft in samenwerking met de Rijksmobiliteitsorganisatie een regisserende en controlerende rol bij het beschikbaar stellen van (maatwerk)instrumenten op het gebied van instroom, doorstroom en uitstroom. Hoewel een groot deel van de activiteiten voorlopig gericht is op het realiseren van door- en uitstroom, zal in de naaste toekomst deels ook gerichte instroom van nieuwe medewerkers noodzakelijk zijn. Met het oog hierop is onder leiding van het CvP een eerste CBS-promotiefilm gemaakt. Deze film is te zien op www.werkenbijhetcbs.nl.

Het CBS streeft ernaar een cultuur te bevorderen waarin het nemen van loopbaan- en mobiliteitstappen heel gewoon is. Verder wil het CBS nadrukkelijk de inzetbaarheid en wendbaarheid van managers en medewerkers vergroten. Dit is nodig gezien de omvang en complexiteit van de veranderingen die de organisatie doormaakt. Daarnaast kan mobiliteit een belangrijke bijdrage leveren aan een meer evenwichtige opbouw van het personeelsbestand, zowel kwantitatief als kwalitatief.

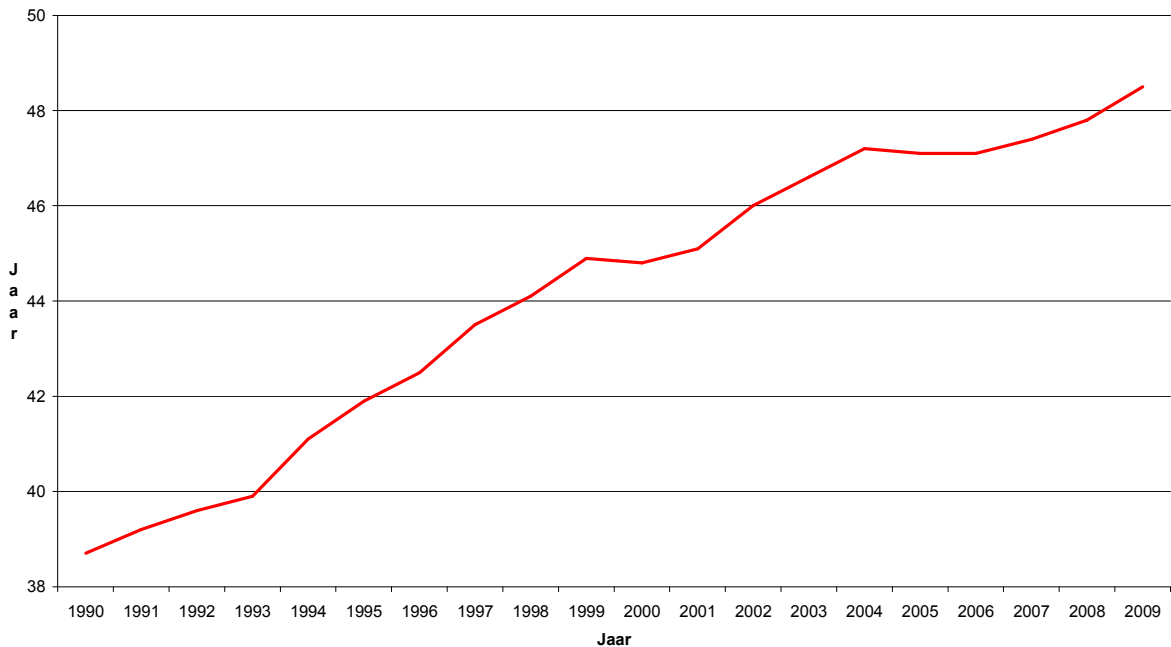
De opbouw van het personeelsbestand is niet helemaal in evenwicht. Medewerkers jonger dan 40 jaar zijn ondervertegenwoordigd. Circa 54 procent van de medewerkers is 50 jaar of ouder. Eén van de gevolgen hiervan is dat in de komende jaren, vanaf 2013-2014, een grote uitstroom op gang zal komen.

Aantal medewerkers naar leeftijdscategorie

De vergrijzing komt ook duidelijk naar voren in de ontwikkeling van de gemiddelde leeftijd van de CBS-medewerkers. Deze lag in 1990 op 38,7 jaar en eind 2009 op 48,5 jaar.

Gemiddelde leeftijd personeel

Eind 2009 was 67 procent van de medewerkers werkzaam in schaal 9 en hoger (2008: 66 procent). In 1998 lag dit percentage nog op 55 procent. Het percentage vrouwen dat werkzaam is bij het CBS is in 2009 gelijk gebleven in vergelijking met 2008 (39 procent). Het aandeel vrouwen in hogere functies, functies van schaal 9 en hoger, is in 2009 toegenomen. Van de 960 vrouwen die eind 2009 bij het CBS werkten, zitten er 431 in schaal 9 en hoger. Dat is 26 procent van alle medewerkers in hogere functies.

Het aandeel vrouwelijke managers zal naar verwachting de komende jaren toenemen: meer dan de helft van de deelnemers aan de verschillende potential programma's van het CBS is vrouw. Verder was 35 procent van alle medewerkers in deeltijd werkzaam.

Op het gebied van de arbeidsomstandigheden is in 2009 gewerkt aan een handboek waarin de taken, bevoegdheden en verantwoordelijkheden in het kader van arbo en zorg omschreven staan en aan een werkboek waarin een overzicht staat van de processen in het kader van de implementatie van het arbo- en zorgbeleid. Deze documenten vormen een aanvulling op het CBS-arbobeleidsplan dat op basis van de arbowetgeving in 2008 voor het CBS is opgesteld.

Het ziekteverzuim is in 2009 licht afgenomen tot 5,3 procent. Een jaar eerder lag dit percentage nog op 5,5 procent. De meldingsfrequentie is gelijk gebleven. De CBS-medewerkers hebben zich in 2009 gemiddeld 1,7 keer ziek gemeld.

Vanaf de zomer van 2008 biedt het CBS de mogelijkheid tot telewerken. Na een aarzelende start is de deelname aan het telewerken sterk gegroeid. Eind 2008 maakten bijna 250 medewerkers van deze mogelijkheid gebruik. In 2009 is dit aantal gestegen tot ruim 800.

Om medewerkers duurzaam en optimaal inzetbaar te houden, besteedt het CBS in de uitvoering van het HRM-beleid expliciet aandacht aan de levensfase waarin een medewerker verkeert. Het CBS vindt het belangrijk om rekening te houden met de specifieke kenmerken en behoeften, zowel privé als in het werk, die passen bij de levensfase van de medewerker en te anticiperen op de volgende levensfase. In 2009 is een online voorziening ontwikkeld waar managers en medewerkers uitgebreide informatie kunnen vinden over tal van aspecten van het levensfasebewust personeelsbeleid.

Ook is in 2009 verder uitvoering gegeven aan een intensief management developmenttraject voor verschillende doelgroepen. Tot deze doelgroepen behoren alle medewerkers die een staf- of lijnmanagementfunctie vervullen en medewerkers die het potentieel hebben om op termijn een managementfunctie te gaan vervullen. Voor deze doelgroepen zijn aparte opleidingsprogramma's ontwikkeld, die in 2008 zijn gestart en in 2009 een vervolg hebben gekregen. Daarnaast is in het kader van de professionalisering van het projectmanagement bij het CBS een begin gemaakt met een speciaal traject voor (aankomende) projectmanagers.

Het CBS hecht grote waarde aan de medezeggenschap. In 2009 zijn in het overleg tussen de Directeur-Generaal en de Ondernemingsraad onder meer de volgende punten aan de orde gekomen: de taakstelling en het transitietraject, het Sociaal Flankerend Beleid 2008-2012, verschillende reorganisaties, de toekomstige hoofdstructuur van het CBS, de evaluatie van de implementatie van het nieuwe functiegebouw, de doorstroming van medewerkers die een HBO-upgradingstraject hebben doorlopen, de carrièrelijn voor projectmanagers en de OR-verkiezingen die in maart 2009 zijn gehouden.

In het overleg met de Arbo-commissie zijn onder andere de volgende onderwerpen besproken: het Arbo-beleidsplan, het rookbeleid, het parkeerbeleid, de verhuizing naar de nieuwbouw in Heerlen en de op grond van de recente verhuizingen in beide vestigingen uit te voeren risico-inventarisatie en evaluatie (RI&E).

In 2009 heeft het CBS zich voor de derde maal op een rij Top Werkgever mogen noemen. Op basis van een jaarlijks terugkerende onderzoek naar de primaire en secundaire arbeidsvoorwaarden, krijgen organisaties en bedrijven het keurmerk wanneer zij meer dan 60 procent van de beschikbare sterren behalen. Het onderzoek is onafhankelijk en door de Raad van Accreditatie met een 100 procent betrouwbaarheidsscore beoordeeld. Het keurmerk erkent Top Werkgevers als betrouwbare en solide partijen met een uitstekend HRM-beleid. Eind 2009 is bekend geworden dat het CBS zich ook in 2010 Top Werkgever mag noemen.

Promoties en benoemingen

Enkele promoties, die in 2009 hebben plaatsgevonden, zijn:

- dr. G. (George) van Leeuwen, aan de Technische Universiteit van Delft. Zijn proefschrift *Innovation and performance. A collection of microdata studies* was mede gebaseerd op werk dat hij de afgelopen jaren uitvoerde bij het CBS en het Centraal Planbureau.
- mevr. dr. F. (Fannie) Cobben, aan de Universiteit van Amsterdam. Haar proefschrift ging in op *Nonresponse in Sample Surveys, Methods for Analysis and Adjustment*.
- mevr. dr. A. (Annemieke) M. van de Steeg, aan de Universiteit van Groningen. Haar proefschrift *Accounting for Tourism - The Tourism Satellite Account (TSA) in Perspective* was mede gebaseerd op werk dat zij de afgelopen jaren uitvoerde bij het Centraal Bureau voor de Statistiek in Nederland en Aruba.

Tevens zijn enkele medewerkers als hoogleraar benoemd:

- prof. dr. J.J.G. (Hans) Schmeets is benoemd tot bijzonder hoogleraar aan de Universiteit van Maastricht. Zijn leerstoel heeft de opdracht *De sociale statistiek en in het bijzonder de empirische bestudering van sociale samenhang*.
- dr. B.F.M. (Bart) Bakker is benoemd tot hoogleraar in de *Methodologie van registers voor sociaal-wetenschappelijk onderzoek* aan de Vrije Universiteit van Amsterdam

Doelmatigheid en prestatie-indicatoren

Aan het eind van de periode 2003-2013 zal het CBS het statistisch programma uitvoeren met bijna 30 procent minder formatie, terwijl het tegelijk flexibel aan nieuwe statistische informatiewensen voldoet. De capaciteitsuitbreidingen voor werkzaamheden, die uit EU-verplichtingen voortkomen, worden overigens gecompenseerd. Dekking voor programmavernieuwing ontstaat door herallocatie van bestaande capaciteit. Per saldo zal de formatie in 2013 ongeveer 20 procent kleiner zijn dan in 2003.

Procesvernieuwing

De belangrijkste motor achter doelmatiger werken is het programma voor het herontwerp van de statistische productieprocessen. Dit houdt in een gestage uitbreiding van het gebruik van secundaire databronnen en het verbeteren van de efficiency door maximaal gebruik te maken van generieke diensten en standaardtools. Onderdelen van dit programma worden hieronder kort belicht.

Het vernieuwingsprogramma dataverzameling heeft in 2009 een efficiencywinst van 22 vte gerealiseerd. Het programma ligt daarmee op schema met de realisatie van zijn doelstellingen. In het kader van het herontwerp persoonsenquêtes is de veldwerkorganisatie door meer internetwaarneming en verdere verschuiving van face-to-face naar telefonische waarneming gereduceerd. Ook is bij de bedrijvenstatistiek het aantal te verwerken papieren vragenlijsten afgenomen. De combinatie van verminderde primaire waarneming en de inzet van verbeterde waarneemtechnieken heeft geleid tot een reductie van de buitendienst. Tot slot heeft concentratie van werkzaamheden en herinrichting van werkprocessen eveneens geleid tot formatieve reductie.

Een ander onderdeel van de vernieuwing is het programma herontwerp keten van economische statistieken, dat een nieuw statistisch stelsel inricht op basis van de principes van de CBS-businessarchitectuur. Het programma heeft efficiencywinst, kwaliteitsverbetering en administratieve lastenverlichting tot doel. Ultimo 2009 is een reductie van 48 vte gerealiseerd van de 102 vte efficiëntiewinst die het programma per begin 2012 moet hebben bereikt.

Voor de nationale rekeningen is de zogenoemde kwartaalmachine ontwikkeld. Hiermee kunnen de voorlopige jaarramingen van de economische groei op basis van de kwartaalcijfers en een beperkte hoeveelheid jaargegevens langs een meer geautomatiseerde weg worden samengesteld. In 2009 is een succesvolle test uitgevoerd, waarna besloten is de kwartaalmachine in 2010 in productie te nemen.

Het Data service centrum/Meta service centrum (DSC/MSD) is de centrale data- en metadatakluis van het CBS, waarin de gegevens met de bijbehorende metadata voor alle statistische processen efficiënt worden opgeslagen. Tevens faciliteert het DSC het gebruik van data voor de verschillende productieprocessen.

Begin 2009 is het DSC/MSD als pilotproject van start gegaan met een beperkt aantal bibliotheek- en archiefdiensten voor enkele productieprocessen. In oktober 2009 is een zelfstandige pilotorganisatie DSC ingericht en is de dienstverlening geleidelijk aan uitgebreid.

Het portfolio dataverwerking (of statistische informatica) richt zich op de aanschaf of bouw van generieke software die gebruikt kan worden bij de verwerking van statistische gegevens. Doelstelling is de verlaging van de ontwikkel- en onderhoudskosten door standaardisering van de software en een grotere zelfredzaamheid van de statisticus. Er is software ontwikkeld die het de gebruiker mogelijk maakt zelf een database te ontwerpen. Daarbij is bovendien ondersteunende functionaliteit beschikbaar voor het gebruik van die database. Een eerste versie van software die gebruikers ondersteunt bij het selectief en dus efficiënt gaaf maken van statistische data, is opgeleverd en wordt getest en geïmplementeerd. De tools worden in andere systemen gebruikt en dragen daarmee indirect bij aan het realiseren van de efficiencyverbeteringen in de statistiekproductie.

In eerdere jaren lag het accent binnen het procesvernieuwingprogramma op het ontwikkelen van nieuwe generieke diensten en standaard statistische tools. In 2009 is het accent verschoven naar het

herontwerp van productieprocessen zelf. Een aantal voorbeelden waarbij efficiencywinst en kwaliteitsverbetering is gerealiseerd:

- Er is een nieuw productiesysteem voor de conjunctuurenquête ontwikkeld, waarmee in mei 2010 de eerste nieuwe cijfers worden gepubliceerd.
- Voor de consumentenprijsindex is een nieuwe methode ontwikkeld voor het op grote schaal verwerken van scannerdata van supermarkten, die in 2010 in gebruik wordt genomen. Het gebruik van scannerdata leidt tot een verlaging van de waarneemkosten en draagt bij aan de verlaging van de enquêtedruk.
- In 2009 zijn ook voor de inkomensstatistiek, de statistiek van het goederenvervoer en de energiestatistiek nieuwe verwerkingssystemen gebouwd.
- Op 1 juni 2009 is de zogeheten Standaard bedrijfsindeling-typeermodule bij de Kamer van Koophandel in gebruik genomen. Deze module zorgt voor consistentie van de typering naar economische activiteit van bedrijven in heel Nederland en draagt zodoende bij aan een verbetering van de kwaliteit van het beschrijven van de activiteiten van het Nederlandse bedrijfsleven.
- In 2009 heeft een revitalisering van het systeem voor internationale handel in goederen plaatsgevonden. Hierdoor is de technische levensduur van het systeem met een aantal jaren verlengd, is het systeem toekomstbestendiger gemaakt en is de onderhoudbaarheid verbeterd.

Verschillende andere methodische vernieuwingen zijn: een nieuw verwerkingsproces voor het wegvervoer, nauwkeuriger schattingsmethoden bij persoonsenquêtes voor onder andere actuele werkloosheidsgegevens en methoden op het gebied van gebruik van registers voor het schatten van totaaluitkomsten van economische statistieken.

Het huidige applicatielandschap van het CBS is gebaseerd op jarenlange eigen systeemontwikkeling. Als gevolg van de procesvernieuwing wordt het huidige landschap grotendeels vervangen door generieke softwarecomponenten en toepassingen die gebaseerd zijn op het gebruik van standaardsoftware uit de markt. Dit leidt tot een lagere beheerslast zodra de oude applicaties (*legacy*) gaandeweg zijn vervangen. In 2009 is op dit gebied weer een aantal stappen gezet. De totale herinrichting van het landschap en het uitfaseren van bestaande applicaties zal echter meer tijd in beslag nemen dan vooraf was geschat. De feitelijke afbouw van de oude applicaties en de daarmee samenhangende reductie in de beheerslast is grotendeels voorzien in de periode van 2010 tot 2012.

In 2009 is de concentratie van de rekencentra van het CBS in Apeldoorn voltooid. Door de snelle groei van het rekencentrum zal het CBS in 2010 een afweging moeten maken van het zogenoemde *housen* van zijn rekencentrum. Eind 2009 zijn de bevindingen van een vooronderzoek gepresenteerd. In 2009 is bij de IT-ondersteuning een reductie van 22 procent in de formatie gerealiseerd ten opzichte van 2008.

Tot slot kan in het verband van dit doelmatigheidshoofdstuk nog worden genoemd dat het CBS deelneemt aan het Nationale Uitvoeringsprogramma (NUP) van het programma e-overheid. Dit programma is gericht op het tot stand brengen van een basisinfrastructuur voor onder meer e-authenticatie, informatienummers, basisregistraties en elektronische informatie-uitwisseling. Het doel is een efficiënte en klantgerichte dienstverlening met minder administratieve lasten.

Kostprijsmodel

In 2009 is een kostenmodel gerealiseerd voor de externe verantwoording van de integrale kosten per productgroep van het CBS. De uitgangspunten van dit model zijn in overleg met de Centrale Commissie van de Statistiek bepaald. Het model is door een externe partij getoetst en van een positief oordeel voorzien. Vervolgens is het uitgewerkte model toegepast op het jaar 2008, met de CCS besproken en akkoord bevonden. De laatste stap is het overleg met het Ministerie van Economische Zaken over de werking en uitkomsten van het model. De eerste besprekingen hierover zijn naar tevredenheid verlopen. Begin 2010 zal het overleg worden afgerond en zal het ministerie naar verwachting zijn instemming verlenen.

Het CBS zal het model jaarlijks onderhouden en de uitkomsten met de CCS en het Ministerie bespreken.

Bedrijfseconomische kerncijfers

Enkele kerncijfers hieronder vatten de bedrijfseconomische ontwikkeling van het CBS over de afgelopen jaren samen. De cijfers staan grotendeels in een uitgebreidere context in de jaarrekeningen.

Financiële kerncijfers over de ontwikkeling van het CBS

	2009	2008	2007	2006	2005
<i>Bedragen in duizenden euro's (tenzij anders vermeld)</i>					
Totaal bedrijfsopbrengsten	207.578	197.882	188.807	179.647	175.216
Loonkosten exclusief inleen en reorganisatiekosten	138.329	131.806	123.574	114.719	119.624
Materiële kosten	62.961	64.872	63.738	56.690	47.963
Resultaat gewone bedrijfsuitoefening exclusief reorganisatiekosten	6.288	1.204	1.495	8.238	7.629
Rente	-455	2.282	3.309	2.400	1.255
Resultaat boekjaar exclusief reorganisatiekosten	5.833	3.486	4.804	10.638	8.884
Dotatie/vrijval voorziening reorganisatiekosten	6.817	7.206	7.558	-120	4.924
Nettoresultaat boekjaar	-984	-3.720	-2.754	10.758	3.960
Gemiddeld aantal vte's	2.140	2.195	2.178	2.112	2.203
Omzet per vte	97,0	90,2	86,7	85,1	79,5
Loonkosten per vte	64,6	60,0	56,7	54,3	54,3

De omzet per vte is in de jaren 2005-2009 met 22 procent gestegen, terwijl de salariskosten per vte met 19 procent zijn toegenomen.

Prestatie-indicatoren uit artikel 9 van de begroting van het Ministerie van Economische Zaken

De prestatie van het CBS is met een aantal prestatie-indicatoren, ook wel niet financiële indicatoren genoemd, te typeren. De indicatoren uit de tabel aan het einde van dit hoofdstuk zijn ook onder beleidsartikel 9 (het voorzien in de maatschappelijke behoefte aan statistieken) opgenomen in het jaarverslag van het Ministerie van Economische Zaken. Enkele indicatoren worden hieronder toegelicht.

Afwijking van voorlopige en definitieve cijfers voor economische groei

Cijfers van het CBS over de economische groei worden regelmatig bijgesteld. Het streven daarbij is een zo volledig mogelijke eerste raming van de economische groei te maken, zodat de bijstellingen bij de opeenvolgende ramingen niet te groot zijn en niet structureel één kant uitgaan. De bijstellingen in de periode 2003-2005 zijn aanleiding voor het CBS geweest om in 2008 een extra inspanning te doen om verdere verbeteringen door te voeren bij de ingezette bronnen en de gehanteerde methodieken bij de eerste raming. Ook in 2009 is gewerkt aan een verdere verbetering van de ramingen van de economische groei. Ondanks inspanningen om de ramingen van de economische groei verder te verbeteren, blijven bijstellingen ook in de toekomst onvermijdelijk. Beperkingen met betrekking tot de dekking en kwaliteit van de broninformatie alsmede onzekerheden omtrent nieuwe ontwikkelingen blijven een rol spelen. Het CBS streeft er echter onverminderd naar bijstellingen in de economische groeiramingen zoveel mogelijk te voorkomen.

Administratieve lastenverlaging/reductie enquêtedruk

Het CBS volgt de doelstelling van het Kabinet om de administratieve lasten te verlagen. Omdat de meting van de administratieve lasten wordt bepaald op basis van opgaven van bedrijven, kan de definitieve lastendruk pas ruim na afloop van het kalenderjaar definitief worden vastgesteld. De gerealiseerde lastendruk over 2009 is daarom nog niet beschikbaar; het cijfer komt medio 2010 beschikbaar. Over 2008 is de netto enquêtedruk gedaald ten opzichte van 2007 met 0,4 miljoen euro naar 21,3 miljoen euro (-2 procent). Dat is binnen de doelstelling voor 2008.

Niet-financiële prestatie-indicatoren

<i>Naam en omschrijving</i>	<i>Streefwaarde 2009</i>	<i>Uitkomst 2009</i>	<i>Uitkomst 2008</i>	<i>Uitkomst 2007</i>	<i>Uitkomst 2006</i>	<i>Uitkomst 2005</i>
Realisatie publicatiekalender - persberichten Percentage op de geplande datum gepubliceerde persberichten.	90% van de geplande persberichten moet op de geplande publicatiedatum zijn gehaald.	92%	93%	87%	90%	95%
Realisatie publicatiekalender - verplichte leveringen aan Eurostat Percentage op de geplande datum gerealiseerde leveringen aan Eurostat.	90% van de dataleveringen aan Eurostat heeft op de geplande datum plaatsgevonden.	93%	88%	91%	93%	86%
Aantal formele correcties op publicaties Aantal persberichten dat met een (nieuw) persbericht wordt gecorrigeerd.	Maximaal 3 persberichten per jaar	0 berichten	0 berichten	0 berichten	.	.
Afwijking voorlopige en definitieve cijfers - economische groei Het aantal keer dat de definitieve kwartaalcijfers voor de economische groei van een jaar meer dan 0,75 procentpunt afwijken van de flash-ramingen voor de kwartalen van dat jaar.	Voor minimaal 3 kwartalen van een jaar moet de afwijking kleiner zijn dan 0,75 procentpunt.	(peiljaar 2006) onvoldoende (2 kwartalen OK)	(peiljaar 2005) onvoldoende (0 kwartalen OK)	(peiljaar 2004) onvoldoende (0 kwartalen OK)	(peiljaar 2003) onvoldoende (1 kwartaal OK)	(peiljaar 2002) voldoende (4 kwartalen OK)
Afwijking voorlopige en definitieve cijfers - internationale handel Het aantal afwijkingen van meer dan 4% tussen de voorlopige en definitieve cijfers van de onderdelen van de 6-wekenversie van de maandcijfers van de internationale handel.	Minimaal 80% van de verschillen moeten minder dan 4% bedragen.	(peiljaar 2008) 98%	(peiljaar 2007) 100%	(peiljaar 2006) 96%	(peiljaar 2005) 98%	(peiljaar 2004) 96%
Afwijking voorlopige en definitieve cijfers - bevolkingsgroei Deelindicator jaarcijfer: de absolute afwijking van de som van de voorlopige maandcijfers van de bevolkingsgroei met het definitieve jaarcijfer. Deelindicator maandcijfers: het aantal keren dat de definitieve cijfers van de bevolkingsgroei voor de maanden van het voorafgaande kalenderjaar meer dan 4 duizend afwijken van de voorlopige cijfers.	Gecumuleerd over de 12 maanden mag de afwijking niet groter zijn dan 16 duizend. Voor minimaal 8 van de 12 maanden moet de afwijking van het maandcijfer kleiner zijn dan 4 duizend.	(peiljaar 2008) voldoende (jaartotaal: 800; alle maanden afwijking < 4000)	(peiljaar 2007) voldoende (jaartotaal: 1117; alle maanden afwijking < 4000)	(peiljaar 2006) voldoende (jaartotaal: 1078; alle maanden afwijking < 4000)	(peiljaar 2005) voldoende (jaartotaal: 1299; alle maanden afwijking < 4000)	(peiljaar 2004) voldoende (jaartotaal: 13173; 11 maanden afwijking < 4000)
Reductie enquêtedruk Uitkomst van de jaarlijkse administratieve lasten zoals gemeten door de 'enquêtedrukmeter' (EDM)	Een administratieve lastendruk van maximaal € 21,3 mln (2008)	nog niet bekend	voldoende	voldoende	voldoende	voldoende

Jaarrekening

Jaarrekening 2009

Balans per 31 december 2009

(vóór resultaatbestemming)

Activa

	31 december 2009	31 december 2008
<i>Bedragen in duizenden euro's</i>		
VASTE ACTIVA		
1) Materiële vaste activa		
Nieuwbouw (casco)	25.878	14.183
IT-middelen	4.412	11.872
Machines en installaties	2.833	2.109
Andere vaste bedrijfsmiddelen	9.486	5.997
Activa in aanbouw	0	5.536
	42.609	39.697
2) Financiële vaste activa		
Ministerie van Economische Zaken	9.354	13.128
Overige financiële vaste activa	14.177	8.891
	23.531	22.019
VLOTTENDE ACTIVA		
3) Onderhanden werk		
Onderhanden werk	1.639	661
	1.639	661
4) Vorderingen		
Debiteuren	1.929	3.085
Overige vorderingen	3.763	2.787
	5.692	5.872
5) Liquide middelen		
Liquide middelen	22.484	40.270
TOTAAL ACTIVA	95.955	108.519

Passiva

	31 december 2009	31 december 2008
<i>Bedragen in duizenden euro's</i>		
6) Eigen vermogen		
Egalisatiereserve	-662	3.058
Onverdeeld resultaat	-984	-3.720
	-1.646	-662
7) Voorzieningen		
Reorganisatie 2009	8.426	0
Reorganisatie 2008	2.879	3.288
Reorganisatie 2007	4.048	7.939
Reorganisatie 2006	16	22
Reorganisatie 2005	3.497	3.677
Reorganisatie 2004	6.954	8.993
WW-verplichtingen	6.917	6.545
Reorganisatie 2000	1.473	2.719
Ambtsjubilea	2.711	2.499
Overige	0	250
	36.921	35.932
8) Langlopende schulden		
Ministerie van Financiën	21.000	24.000
ICT-intensivering	0	10.288
	21.000	34.288
9) Kortlopende schulden		
Ministerie van Financiën	3.000	3.000
Belastingen en premies sociale verzekeringen	5.135	5.098
Overige schulden	31.545	30.863
	39.680	38.961
TOTAAL PASSIVA	95.955	108.519

Winst- en verliesrekening 2009

	Realisatie 2009	Begroting 2009	Realisatie 2008
<i>Bedragen in duizenden euro's</i>			
BEDRIJFSOPBRENGSTEN			
10) Netto-omzet			
Ministerie van Economische Zaken	189.927	187.691	179.783
Oprachten derden	<u>15.609</u>	<u>16.870</u>	<u>16.696</u>
	205.536	204.561	196.479
Mutatie onderhanden werk	978	0	72
Overige bedrijfsopbrengsten	<u>1.064</u>	<u>1.243</u>	<u>1.331</u>
TOTAAL BEDRIJFSOPBRENGSTEN	<u>207.578</u>	<u>205.804</u>	<u>197.882</u>
11) BEDRIJFSLASTEN			
Lonen en salarissen	136.043	130.053	132.743
Sociale lasten	25.091	23.544	22.548
Afschrijvingen materiële vaste activa	6.025	10.074	5.891
Overige bedrijfslasten	<u>40.948</u>	<u>41.418</u>	<u>42.702</u>
TOTAAL BEDRIJFSLASTEN	<u>208.107</u>	<u>205.089</u>	<u>203.884</u>
RESULTAAT GEWONE BEDRIJFSUITOEFENING	-529	715	-6.002
12) Financiële baten en lasten			
Rentebaten	598	1.500	3.454
Rentelasten	<u>-1.053</u>	<u>-1.000</u>	<u>-1.172</u>
	<u>-455</u>	<u>500</u>	<u>2.282</u>
RESULTAAT BOEKJAAR	-984	1.215	-3.720

Kasstroomoverzicht 2009

	2009		2008
<i>Bedragen in duizenden euro's</i>			
Resultaat boekjaar		-984	-3.720
Aanpassingen voor:			
Mutatie voorzieningen	989	1.266	
Afschrijvingen	6.025	5.891	
Mutatie werkkapitaal, excl. liquide middelen	-79	-2.718	
	<u>6.935</u>	<u>4.439</u>	
Kasstroom uit operationele activiteiten		5.951	719
Netto-investeringen in vaste activa	-19.225	-23.577	
Kasstroom uit investeringsactiviteiten		-19.225	-23.577
Aflossing lening	-3.000	-3.000	
Onttrekking ICT-intensivering	0	-5.090	
Financiële vaste activa	-5.286	-8.891	
Aflossing vordering EZ	3.774	3.185	
Kasstroom uit financieringsactiviteiten		-4.512	-13.796
Mutatie liquide middelen		-17.786	-36.654

Algemeen

Het CBS, gevestigd te Den Haag en Heerlen, is een Zelfstandig Bestuursorgaan (ZBO). In de Wet op het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS-wet) zijn de taken, bevoegdheden en werkwijze vastgelegd.

Het CBS heeft twee bestuursorganen, te weten de Directeur-Generaal en de Centrale Commissie voor de Statistiek (CCS).

De jaarrekening van het CBS is opgesteld met inachtneming van de CBS-wet en de overige met het Ministerie van Economische Zaken (EZ) gemaakte afspraken betreffende de jaarrekening (onder meer neergelegd in de zogenoemde sturingsafspraken). De jaarrekening van het CBS wordt binnen de hiervoor genoemde kaders zoveel mogelijk met overeenkomstige toepassing van titel 9 van Boek 2 van het Burgerlijk Wetboek opgesteld.

Het totale resultaat 2009 bedraagt 1,0 miljoen euro negatief. Dit wordt veroorzaakt door de bijzondere mutatie in de reorganisatievoorzieningen van per saldo 6,8 miljoen euro negatief. Deze mutatie bestaat uit een dotatie van 12,2 miljoen euro en een vrijval van 5,4 miljoen euro in de reorganisatievoorzieningen 2004 tot en met 2009 en de voorziening WW-verplichtingen.

Financiële afspraken

Met EZ is afgesproken dat de financiële verplichtingen betreffende de periode vóór 3 januari 2004 voor rekening van EZ komen. De werkelijke uitgaven met betrekking tot deze verplichtingen van het CBS worden door EZ vergoed.

Door EZ is een langetermijnfinanciering in de vorm van een renteloos krediet van voorlopig 50 miljoen euro ter beschikking gesteld ter voorkoming van tijdelijke liquiditeitstekorten als gevolg van de mogelijke sociale kosten die voortkomen uit de door het kabinet Balkenende I opgelegde taakstellingen, de ICT-toekomstbegroting en de zogenoemde Herprioritering. Indien de kredietbehoefte groter wordt dan 50 miljoen euro, zal dit onderwerp van overleg zijn tussen het CBS en de Ministeries van EZ en Financiën.

In de risico-afspraken tussen het CBS en EZ is bepaald dat de herhuisvesting geen budgettair probleem mag zijn voor het CBS. In dit kader zijn met EZ in 2006 afspraken gemaakt over de meerkosten voor de jaren 2008 – 2013. Het Ministerie van Financiën heeft ten behoeve van de herhuisvesting Den Haag op 3 december 2007 een drietal leningen verstrekt van in totaal 30,0 miljoen euro.

Leningtranche 1 bedraagt 4,5 miljoen euro en heeft een looptijd van 5 jaar.

Leningtranche 2 bedraagt 12,0 miljoen euro en heeft een looptijd van 10 jaar

Leningtranche 3 bedraagt 13,5 miljoen euro en heeft een looptijd van 15 jaar.

Het rentepercentage over deze leningen bedraagt gemiddeld 3,9 procent.

Voor de herhuisvesting in Heerlen resteert nog de mogelijkheid van een beroep op een leningsfaciliteit van in totaal 25 miljoen euro.

In 2004 heeft het CBS een bedrag van 24,6 miljoen euro van EZ ontvangen als bijdrage voor de herinrichting van de infrastructuur. Ultimo 2008 resteerde nog een bedrag van 10,3 miljoen euro. De wijze waarop dit bedrag in 2009 kan worden verwerkt is door het CBS met EZ besproken. Afgesproken is om de ultimo 2008 resterende ICT intensiveringsgelden in mindering te brengen op de materiële vaste activa per 1 januari 2009. EZ heeft aangegeven hiermee te kunnen instemmen, omdat deze resterende ICT intensiveringsgelden mogen worden aangewend ter financiering van de investeringen die voor 31 december 2008 hebben plaatsgevonden. Overeenkomstig de afschrijvingstermijnen van de ICT-middelen, wordt dit bedrag in 3 jaar afgeschreven. Dit houdt enerzijds in dat de afschrijvingskosten in 2009 3,4 miljoen euro lager zijn dan begroot. Anderzijds zijn de kosten voor ingeleend personeel 3,5 miljoen euro hoger dan begroot, omdat in de begroting deze kosten nog ten laste van de ICT-intensiveringsgelden zijn verantwoord.

Grondslagen

De grondslagen van activa en passiva en resultaatbepaling zijn gebaseerd op historische kosten. Voor zover niet anders is vermeld, worden de activa en passiva opgenomen tegen nominale waarde. De opbrengsten en kosten worden toegerekend aan de periode waarop zij betrekking hebben en verliezen worden genomen zodra deze voorzien zijn.

Tenzij anders vermeld zijn de bedragen in de jaarrekening vermeld in duizenden euro's.

Als gevolg van onzekerheden die inherent zijn aan de activiteiten van het CBS, kan veelal de omvang van bepaalde jaarrekeningposten niet exact worden bepaald maar slechts door middel van een schatting. Er vindt dan een benadering van de omvang van een post plaats door middel van oordeelsvorming op basis van de beschikbare relevante informatie. Schattingen zijn bijvoorbeeld vereist ten behoeve van het bepalen van de omvang van de voorzieningen. Ook wordt de economische levensduur van de materiële vaste activa geschat. Het maken van redelijke schattingen is een belangrijk onderdeel van de totstandkoming van deze jaarrekening.

Financiële instrumenten

Financiële instrumenten omvatten handels- en overige vorderingen, geldmiddelen, leningen en overige financieringsverplichtingen, handelsschulden en overige te betalen posten. Financiële instrumenten worden bij de eerste opname verwerkt tegen reële waarde. Na de eerste opname worden financiële instrumenten gewaardeerd tegen de geamortiseerde kostprijs op basis van de effectieve rente methode. Omdat er bij het CBS geen sprake is van agio of disagio of transactiekosten, is de geamortiseerde kostprijs gelijk aan de nominale waarde.

Activa

Vaste activa

Materiële vaste activa

De materiële vaste activa worden gewaardeerd op respectievelijk de aanschaffingsprijs of de verkrijgingsprijs verminderd met lineaire afschrijvingen gebaseerd op de verwachte levensduur. Als gevolg van de verhuizing zijn diverse activa versneld afgeschreven in verband met een inkorting van de levensduur. In onderstaande tabel is de afschrijvingsduur per categorie weergegeven. Over de activa in aanbouw wordt afgeschreven op moment van ingebruikname.

<i>Vaste activa</i>	<i>Afschrijvingsduur</i>
Nieuwbouw (casco)	10 jaar
IT-middelen	3 jaar
Machines en installaties	10 jaar
Andere vaste bedrijfsmiddelen	5 jaar

Financiële vaste activa

De grondslagen voor financiële vaste activa zijn opgenomen onder het paragraaf financiële instrumenten.

Vlottende activa

Onderhanden werk

De waardering van onderhanden werk geschiedt op basis van de vervaardigingsprijs. Winstneming vindt plaats naar rato van de werkvoortgang. Verwachte verliezen worden onmiddellijk genomen.

Vorderingen

De vorderingen worden gewaardeerd op nominale waarde onder aftrek van een voorziening voor mogelijke oninbaarheid.

Liquide middelen

Liquide middelen worden gewaardeerd op nominale waarde. Tenzij anders vermeld, staan deze vrij ter beschikking.

Passiva

Voorzieningen

Op basis van de best mogelijke schatting worden de reorganisatievoorzieningen, de voorziening voor de WW-verplichtingen, de voorziening ambtsjubilea en de overige voorzieningen gewaardeerd op nominale waarde.

Personeelsbeloningen en pensioenen

Uitgangspunt is dat de in de verslagperiode te verwerken pensioenlast gelijk is aan de over die periode aan het pensioenfonds verschuldigde pensioenpremies. Voor zover de verschuldigde premies op balansdatum nog niet zijn voldaan, wordt hiervoor een verplichting opgenomen. Als de op balansdatum reeds betaalde premies de verschuldigde premies overtreffen, wordt een overlopende actiefpost opgenomen voor zover sprake zal zijn van terugbetaling door het fonds of van verrekening met in de toekomst verschuldigde premies. Verder wordt op balansdatum een voorziening opgenomen voor bestaande additionele verplichtingen ten opzichte van het fonds en de werknemers, indien het waarschijnlijk is dat voor de afwikkeling van die verplichtingen een uitstroom van middelen zal plaatsvinden en de omvang van de verplichtingen betrouwbaar kan worden geschat. Het al dan niet bestaan van additionele verplichtingen wordt beoordeeld aan de hand van de uitvoeringsovereenkomst met het fonds, de pensioenovereenkomst met de werknemers en andere (expliciete of impliciete) toezeggingen aan de werknemers. De voorziening wordt gewaardeerd tegen de beste schatting van de contante waarde van de bedragen die noodzakelijk zijn om de verplichtingen op balansdatum af te wikkelen. Voor een op balansdatum bestaand overschot bij het pensioenfonds wordt een vordering opgenomen als de onderneming de beschikkingsmacht heeft over dit overschot, het waarschijnlijk is dat het overschot naar de onderneming zal toevloeien en de vordering betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Grondslagen voor de resultaatbepaling

Opbrengsten en kosten worden bepaald op basis van de historische kostprijs.

Kasstroomoverzicht

Het kasstroomoverzicht is volgens de indirecte methode opgesteld. Dit houdt voor de weergave van de kasstromen in dat het gerapporteerde resultaat over het boekjaar wordt aangepast voor posten die geen betrekking hebben op ontvangsten en uitgaven in het boekjaar en mutaties in financieringen, voorzieningen en werkkapitaal.

Toelichting op de balans per 31 december 2009

1) Materiële vaste activa

	Nieuwbouw (casco)	IT- middelen	Machines en installaties	Andere vaste bedrijfs- middelen	Activa in aanbouw	Totaal
Stand per 31-12-2008						
Aanschafwaarde	14.786	30.520	3.083	7.208	5.536	61.134
Cumulatieve afschrijvingen	-603	-18.648	-974	-1.212	-	-21.437
Boekwaarde per 31-12-2008	14.183	11.872	2.109	5.997	5.536	39.697
Mutatie boekwaarde						
Investeringsen	13.730	4.771	1.184	5.320	-5.536	19.469
Aanwending investeringssubsidie		-10.288				-10.288
Desinvesteringen	-115	-5.584	-540	-300	-	-6.539
Afschrijvingen boekjaar	-2.031	-1.808	-316	-1.870	-	-6.025
Cumulatieve afschrijving desinvesteringen	110	5.449	396	340	-	6.295
Mutatie boekwaarde	11.694	-7.460	724	3.490	-5.536	2.912
Stand per 31-12-2009						
Aanschafwaarde	28.402	19.419	3.727	12.228	-	63.776
Cumulatieve afschrijvingen	-2.524	-15.007	-894	-2.742	-	-21.167
Boekwaarde per 31-12-2009	25.878	4.412	2.833	9.486	-	42.609

Met name als gevolg van de verhuizing naar de nieuwbouw in Heerlen is in 2009 extra geïnvesteerd. Onder de nieuwbouw zijn met name de cascomodificaties en de inbouwvoorzieningen verantwoord. De investeringen in IT-middelen betreffen met name de IT-investeringen nieuwbouw. De investeringen in het nieuwe meubilair zijn verantwoord onder de andere vaste bedrijfsmiddelen. De activa die niet zijn meeverhuisd naar de nieuwbouw in Heerlen, zijn verantwoord onder de desinvesteringen.

De ultimo 2008 resterende ICT-intensiveringsgelden zijn in mindering gebracht op de materiële vaste activa per 1 januari 2009. Overeenkomstig de afschrijvingstermijnen van de ICT-middelen, wordt dit bedrag in 3 jaar afgeschreven.

2) Financiële vaste activa

Ministerie van Economische Zaken

De vordering op het Ministerie van Economische Zaken is als volgt opgebouwd:

	31-12-2009	31-12-2008
Reorganisatie 2000	3.354	4.128
Reorganisatie 2004	6.000	9.000
Totaal	9.354	13.128

EZ heeft in 2009 een bedrag van 0,8 miljoen euro aan het CBS verstrekt ter financiering van de reorganisatie 2000, waardoor de vordering afneemt.

In het kader van de reorganisatie 2004 heeft EZ toezeggingen gedaan voor in totaal 21 miljoen euro. EZ lost deze ontstane vordering af in 7 jaarlijkse termijnen (2005 – 2011) van 3 miljoen euro. Eind 2009 resteert een bedrag 6 miljoen euro.

Overige financiële vaste activa

	31-12-2009	31-12-2008
Vooruitbetaalde BTW-schade	14.177	8.891

Aangezien het CBS niet BTW-plichtig is, kan de verhuurder de BTW op de investeringen van de nieuwbouwpanden Den Haag en Heerlen niet terugvorderen. Het CBS heeft de verhuurder hiervoor voor 9,2 miljoen euro vergoed (BTW-schade) voor Den Haag en voor 6,5 miljoen euro voor Heerlen. De bedragen worden over een periode van tien jaar ten laste van het resultaat gebracht. De maximale verrekenperiode voor BTW-schade is tien jaar. In 2009 is 1,2 miljoen euro ten laste van het resultaat gebracht (2008: 0,3 miljoen euro).

Flottende activa

3) Onderhanden werk

Onderhanden werk

	31-12-2009	31-12-2008
Geactiveerde kosten	6.929	4.792
Minus gefactureerde termijnen	-5.105	-4.029
Minus verliesvoorziening	-185	-102
Onderhanden werk	1.639	661

Onder onderhanden werk zijn de projecten ten behoeve van derden opgenomen, die opbrengst genereren en de jaargrens overschrijden. Op de geactiveerde kosten worden de reeds gefactureerde termijnen en een eventuele verliesvoorziening in mindering gebracht.

4) Vorderingen

Debiteuren

	31-12-2009	31-12-2008
Debiteuren	2.442	3.257
Voorziening dubieuze debiteuren	-513	-172
Totaal	1.929	3.085

De vorderingen op debiteuren zijn gedaald ten opzichte van 31 december 2008 door scherper aanmaankeleid. De voorziening dubieuze debiteuren daarentegen is gestegen ten opzichte van 31 december 2008. Een belangrijke reden voor deze stijging betreft een dispuut over het aantal directe uren dat moet worden gehanteerd bij de bepaling van het uurtarief van medewerkers die op onderhanden opdrachten voor Eurostat worden ingezet. Het CBS verwacht voor nieuwe nog af te sluiten contracten overeenstemming te kunnen bereiken over het uurtarief met Eurostat, zodat dit onderwerp alleen lopende opdrachten betreft.

Overige vorderingen

	31-12-2009	31-12-2008
Vooruitbetaalde kosten	2.401	1.756
Vorderingen op personeel	121	131
Overige vorderingen	1.241	900
Totaal	3.763	2.787

De post 'vooruitbetaalde kosten' is gestegen door een toename in het aantal onderhoudscontracten voor hard- en software.

De post 'overige' bestaat grotendeels uit de nog te ontvangen renteopbrengst over het vierde kwartaal en uit een nog te factureren levering voor microdata.

De overige vorderingen hebben overwegend een looptijd van minder dan één jaar.

5) Liquide middelen

	31-12-2009	31-12-2008
Bank	17.870	20.891
Deposito	4.594	19.352
Kas	20	27
Totaal	22.484	40.270

De afname van de liquide middelen van bijna 18 miljoen euro komt grotendeels door de investeringen in de nieuwbouw te Heerlen en in IT-middelen. In het kasstroomoverzicht is het verloop van de liquide middelen toegelicht.

De gelden staan vrij ter beschikking.

6) Eigen vermogen

	Egalisatie-reserve	Onverdeeld resultaat	Totaal
Stand per 1/1/2008	5.812	-2.754	3.058
Bestemming resultaat 2007	-2.754	2.754	-
Resultaat 2008	-	-3.720	-3.720
Stand per 31/12/2008	3.058	-3.720	-662
Bestemming resultaat 2008	-3.720	3.720	-
Resultaat 2009	-	-984	-984
Stand per 31/12/2009	-662	-984	-1.646

Ultimo 2009 bedraagt het eigen vermogen van het CBS 1,7 miljoen euro negatief. Dit bestaat uit het resultaat van de jaren 2004 tot en met 2009. Vanaf het jaar 2006 had het CBS, voor het eerst sinds de ZBO-status, een positief eigen vermogen. Vanaf 2008 is dit eigen vermogen conform de verwachting weer negatief als gevolg van de kosten die samenhangen met de geplande realisatie van de reorganisatie. Hierover bestaan in 2005 gemaakte afspraken met het Ministerie van EZ.

7) Voorzieningen

	Reorganisatie 2009	Reorganisatie 2008	Reorganisatie 2007	Reorganisatie 2006	Reorganisatie 2005	Reorganisatie 2004	WW- verplichtingen	Subtotaal	Reorganisatie 2000*	Jubileumuitkeringen	Overige	Totaal
Stand per 31/12/2008	0	3.288	7.939	22	3.677	8.993	6.545	30.464	2.719	2.499	250	35.932
Verkregen middelen	-	1.702	-	-	-	-	-	1.702	-	-	-	1.702
Dotatie in 2009	8.426	30	-	64	786	267	2.603	12.176	-	497	-	12.673
Onttrekking in 2009	-	-1.799	-680	-70	-662	-2.204	-831	-6.246	-153	-285	-	-6.684
Vrijval	-	-342	-3.211	-	-304	-102	-1.400	-5.359	-1.093	-	-250	-6.702
Stand per 31-12-2009	8.426	2.879	4.048	16	3.497	6.954	6.917	32.737	1.473	2.711	-	36.921

* De vrijval van de voorziening reorganisatie 2000 is verschuldigd aan het Ministerie van Economische Zaken

Reorganisatie 2004 tot en met 2009

De voorzieningen zijn gevormd ter dekking van de sociale kosten voor medewerkers die door de opgelegde taakstellingen Balkenende I en IV, herprioritering van statistieken, doelmatigheidsprojecten en de ICT-toekomstbegroting zijn aangewezen als herplaatsingskandidaat of die gebruik maken van de Remkesregeling en ter dekking van de kosten van overige in gang gezette reorganisaties. Bij het bepalen

van de voorzieningen is uitgegaan van een geschatte en voorzienbare verplichting aan medewerkers. De verplichtingen bestaan, naast de reguliere salariskosten gedurende de herplaatsingsperiode, uit overeengekomen toekomstige uitkeringen aan voormalige medewerkers van het CBS.

De reorganisatievoorziening 2009 is gevormd voor 41 nieuw aangewezen herplaatsingskandidaten.

In de onderstaande tabel is de verwachte looptijd van de verplichtingen voortvloeiende uit de reorganisaties weergegeven.

	2010	2011 t/m 2014	2015 e.v.	Totaal
Reorganisatie 2009	1.420	3.534	3.472	8.426
Reorganisatie 2008	1.875	608	396	2.879
Reorganisatie 2007	719	1.858	1.471	4.048
Reorganisatie 2006	16	-	-	16
Reorganisatie 2005	896	1.446	1.155	3.497
Reorganisatie 2004	2.625	4.125	204	6.954
Totaal	7.551	11.571	6.698	25.820

WW-verplichtingen

De voorziening voor WW-verplichtingen is gevormd ter dekking van WW-uitkeringen aan voormalige medewerkers van het CBS.

In onderstaande tabel is de verwachte looptijd van de WW-verplichtingen weergegeven.

	2010	2011 t/m 2014	2015 e.v.	Totaal
WW-verplichtingen	1.203	3.253	2.461	6.917
Totaal	1.203	3.253	2.461	6.917

Reorganisatie 2000

De voorziening is gevormd ter dekking van de uitstroomkosten van de medewerkers die bij de reorganisatie 2000 zijn aangewezen als herplaatsingskandidaat, maar die niet vóór 3 januari 2004 zijn ontslagen. EZ heeft toen een bedrag van circa 10,8 miljoen toegezegd ter dekking van de uitstroomkosten. Dit bedrag is overigens ook ter dekking van de kosten voor tijdelijk extra in te zetten automatiseringscapaciteit. De uitstroomkosten zijn het totaal van de personele kosten gedurende de herplaatsingsperiode van 18 maanden en de daarna door het CBS te verstrekken wachtgelduitkeringen en andere uitkeringen.

In onderstaande tabel is de verwachte looptijd van de verplichtingen voor de reorganisatie 2000 weergegeven.

	2010	2011 t/m 2014	2015 e.v.	Totaal
Reorganisatie 2000	173	698	602	1.473
Totaal	173	698	602	1.473

Ambtsjubilea

Deze voorziening betreft toekomstige verplichtingen bij 12,5-, 25- of 40-jarige ambtsjubilea. Deze voorziening is gestegen als gevolg van de CAO-loonsverhoging in 2009.

Overige

Deze overige voorziening was begin 2008 gevormd voor overgenomen pensioenafspraken van voormalig kantinepersoneel. Aangezien het CBS hier geen majeure verplichtingen meer uit verwacht is deze voorziening in 2009 vrijgevallen ten gunste van het resultaat.

8) Langlopende schulden

Ministerie van Financiën

Het Ministerie van Financiën heeft ten behoeve van de herhuisvesting Den Haag op 3 december 2007 drie leningen verstrekt van in totaal € 30,0 miljoen.

Leningtranche 1 bedraagt 4,5 miljoen euro en heeft een looptijd van 5 jaar.

Leningtranche 2 bedraagt 12,0 miljoen euro en heeft een looptijd van 10 jaar

Leningtranche 3 bedraagt 13,5 miljoen euro en heeft een looptijd van 15 jaar.

Het rentepercentage over deze leningen bedraagt gemiddeld 3,9 procent.

De aflossingsverplichting 2010 bedraagt 3,0 miljoen euro en is onder de kortlopende verplichtingen verantwoord. Van de totale schuld van 24 miljoen euro per 31 december 2009 heeft 10,8 miljoen euro een looptijd van meer dan 5 jaar.

Het Ministerie van Economische Zaken heeft zich, conform de vereisten van het Ministerie van Financiën, garant gesteld voor de aflossing van deze lening.

ICT-intensivering

De ultimo 2008 resterende ICT-intensiveringsgelden zijn in mindering gebracht op de materiële vaste activa per 1 januari 2009.

9) Kortlopende schulden

Ministerie van Financiën

De aflossingsverplichting 2010 voor de op 3 december 2007 aangegane geldleningen bedraagt 3,0 miljoen euro.

Belastingen en premies sociale verzekeringen

	31-12-2009	31-12-2008
Loonheffing	3.217	3.256
Pensioenen & SV-premies	1.918	1.842
Totaal	5.135	5.098

Overige schulden

	31-12-2009	31-12-2008
Nog te betalen kosten	7.603	7.975
Nog te betalen vakantiegeld	4.568	4.525
Crediteuren	7.406	7.145
Vooruitontvangen bijdrage projectontwikkelaar	3.418	1.380
Vooruitontvangen bijdrage herhuisvesting	-	3.100
Nog te betalen vakantiedagen	2.453	2.703
Vooruitgefactureerde omzet*	4.915	3.028
Nog in te zetten automatiseringscapaciteit	385	385
Eindejaarsuitkering	679	440
Overige schulden	118	182
Totaal	31.545	30.863

*w.v. 0,8 miljoen euro per 31-12-2008 niet gerealiseerde werkzaamheden meerjarenprogramma 2003-2008

De nog te betalen kosten bestaan vooral uit periodieke kosten waarvan per jaareinde de facturen nog niet waren ontvangen.

De vooruitontvangen bijdrage projectontwikkelaar betrof een éénmalige bijdrage in 2008 voor de nieuwe locatie Den Haag en in 2009 voor de nieuwe locatie Heerlen voor de huurkosten over de komende tien jaren.

De vooruitontvangen bijdrage herhuisvesting betrof de bijdrage van het Ministerie van Economische Zaken en van de Gemeente Heerlen voor de investeringen in de herhuisvesting. Deze bijdragen zijn in 2009 aangewend.

De vooruitgefactureerde omzet bestaat voornamelijk uit de vooruit gefactureerde Blaise-licenties en nog te realiseren werkzaamheden.

Het Ministerie van Economische Zaken heeft een bijdrage beschikbaar gesteld voor de kosten van tijdelijk extra in te zetten automatiseringscapaciteit voor de reorganisatie 2000.

De eindejaarsuitkering betreft de reservering over de maand december 2009, die in november 2010 zal worden uitbetaald.

De overige schulden hebben overwegend een looptijd van minder dan één jaar.

Toelichting op de winst-en verliesrekening over 2009

10) Netto-omzet

De netto-omzet is het totaal van:

- bijdrage van het Ministerie van Economische Zaken;
- opdrachten derden;
- mutatie op onderhanden werk;
- overige bedrijfsopbrengsten.

Bijdrage Ministerie van Economische Zaken

	Realisatie 2009	Begroting 2009	Realisatie 2008
Budgettaire bijdrage	184.065	184.065	173.921
Aflossing vordering EZ inzake reorganisatie 2004	-3.000	-3.000	-3.000
Bijdrage herhuisvesting	2.600	2.600	600
Looncompensatie en prijsbijstelling	7.151	4.500	5.035
Nog te besteden REO 2000	-774	-774	-185
Nog te besteden inzake automatiseringscapaciteit	-	-	119
Toekenning claims 2009	1.243	-	2.442
Overlopende projecten 2009	-1.658	-	-
Overige mutaties	300	300	851
Totaal	189.927	187.691	179.783

De bijdrage van EZ betreft de door EZ verstrekte budgettaire bijdrage. Het CBS ontvangt deze bijdrage op basis van een Meerjarenprogramma 2009 – 2013. Het CBS dient aan het einde van deze periode het werkprogramma gerealiseerd te hebben. De bijdrage in enig jaar voor het niet gerealiseerde deel van het werkprogramma schuift door naar het volgende jaar.

In de begroting van 2009 was een lagere bijdrage van het Ministerie van Economische Zaken voorzien dan gerealiseerd. Het verschil komt met name voort uit een hogere loon- en prijscompensatie, de afschaffing van de werknemersbijdrage in de pseudo WW-premie en de toekenning van de claimbrief 2009. Anderzijds lopen een aantal projecten door naar 2010.

Opdrachten derden

Onderstaande tabel geeft inzicht in de omzet derden naar regio.

	Realisatie 2009	Begroting 2009	Realisatie 2008
Nederland	11.435	11.684	11.563
EU-landen	2.789	3.768	3.729
Overige landen	1.385	1.418	1.404
Totaal	15.609	16.870	16.696

Onder opdrachten door derden zijn de gerealiseerde opbrengsten voor verrichte werkzaamheden verantwoord. Hieronder zijn mede begrepen opdrachten waaraan de Overheid een specifieke financiële bijdrage levert en de omzet uit verkochte licenties Blaise.

De verdeling van de omzet derden naar type afnemer is als volgt:

	Realisatie 2009	Begroting 2009	Realisatie 2008
Overheid	9.772	9.562	9.463
Statistische bureaus buitenland	2.441	2.296	2.272
Onderzoeksinstellingen	1.305	2.242	2.219
Europese Unie en Eurostat	1.082	2.152	2.130
Overig	1.009	618	612
Totaal	15.609	16.870	16.696

Mutatie onderhanden werk

De mutatie onderhanden werk betreft de toename in het boekjaar van de geactiveerde kosten minus de gepassiveerde in rekening gebrachte termijnen.

Overige bedrijfsopbrengsten

De overige bedrijfsopbrengsten bestaan hoofdzakelijk uit opbrengsten uit opgelegde boetes in het kader van de handhaving van de statistische respons en verkoop van publicaties.

11) Bedrijfslasten

Lonen en salarissen

	Realisatie 2009	Begroting 2009	Realisatie 2008
Lonen en salarissen	112.991	114.935	109.258
Ingeleend personeel	15.988	15.118	15.338
Dotatie/vrijval reorganisatievoorziening	6.817	-	7.206
Dotatie/vrijval overige voorzieningen	247	-	941
Totaal	136.043	130.053	132.743

De realisatie van de totale kosten in deze rubriek lonen, salarissen, pensioenlasten en sociale lasten is in 2009 lager dan de begroting, aangezien het aantal vacatures hoger was dan begroot.

Onder de dotatie/vrijval reorganisatievoorzieningen wordt de dotatie (12,2 miljoen euro) minus de vrijval (5,4 miljoen euro) in de reorganisatievoorzieningen 2004 tot en met 2009 en de voorziening WW-verplichtingen verantwoord. De dotaties/vrijval van voorzieningen zijn in de begroting op nihil gesteld omdat deze vooraf lastig zijn in te schatten.

Onder de dotatie/vrijval overige voorzieningen worden de dotatie (0,5 miljoen euro) in de voorziening jubileumuitkeringen minus de vrijval (0,2 miljoen euro) in de voorziening van overgenomen pensioenafspraken van voormalig kantinepersoneel verantwoord.

In 2009 waren gemiddeld 2.140 werknemers (in vte's) werkzaam voor het Centraal Bureau voor de Statistiek (2008: 2.195 vte's). Geen der werknemers is buiten Nederland werkzaam.

Beloning Directeur-Generaal en Centrale Commissie voor de Statistiek

In 2009 bedraagt de beloning van de Directeur-Generaal 208 duizend euro, bestaande uit bruto salaris, vaste toelagen, premies sociale lasten en pensioenlasten.

De Centrale Commissie voor de Statistiek (CCS) heeft een aantal taken inzake het CBS en de statistische informatievoorziening van het Rijk. De Commissie bestond in 2009 uit 9 leden, de gezamenlijke schadeloosstelling van de CCS over 2009 bedroeg 94 duizend euro. In 2008 was dit eveneens 94 duizend euro. De schadeloosstellingen komen ten laste van het budget van het CBS.

De Wet Openbaarmaking uit Publieke middelen gefinancierde Topinkomens (WOPT) is per 1 maart 2006 van kracht geworden.

Melding in het kader van de WOPT:

	2009	2008
<i>Functienaam: Directeur-Generaal</i>		
Belastbaar loon	165	160
Pensioenbijdrage werkgever en werknemer	35	33
Uren in dienst per week	36	36

De beloning van de Directeur-Generaal wordt vastgesteld door de Minister van Economische Zaken op voorstel van de voorzitter van de CCS.

Sociale lasten

	Realisatie 2009	Begroting 2009	Realisatie 2008
Pensioenlasten	14.575	14.942	14.310
Sociale lasten	10.516	8.602	8.238
Totaal	25.091	23.544	22.548

De sociale lasten zijn in 2009 hoger dan in de begroting, aangezien de werknemersbijdrage in de pseudo WW-premie begin 2009 is afgeschaft. Deze extra lasten zijn gecompenseerd door het Ministerie van Economische Zaken.

Afschrijvingen materiële vaste activa

	Realisatie 2009	Begroting 2009	Realisatie 2008
Afschrijvingen materiële vaste activa	6.025	10.074	5.891
Totaal	6.025	10.074	5.891

De afschrijvingen zijn in 2009 lager dan begroot, aangezien een aantal investeringen zijn uitgesteld naar 2010. Het nog te besteden bedrag van 10,3 miljoen euro voor ICT-intensivering is voor 1 januari 2009 aangewend voor investeringen in met name de inrichting van het rekencentrum en in mindering gebracht op de IT-middelen.

Overige bedrijfslasten

	Realisatie 2009	Begroting 2009	Realisatie 2008
Huisvesting	14.885	15.457	17.555
Overig personeel	5.368	5.289	6.524
Bureau	5.512	5.731	5.434
Dienstreizen	4.492	4.515	4.234
Advies externen	3.111	3.255	3.028
Automatisering	3.584	3.884	4.078
Vrijval/dotatie voorzieningen	-	-	-665
Overig	3.996	3.287	2.514
Totaal	40.948	41.418	42.702

In huisvestingskosten zijn naast de huur ook de kosten voor energie en gebouw-gerelateerde kosten als bewaking, schoonmaak en exploitatie van het bedrijfsrestaurant opgenomen. De huurkosten zijn lager dan begroot doordat de door de voormalig verhuurder in rekening gebrachte tariefsverhoging over de voormalige locaties Heerlen en Voorburg alsnog zijn gecompenseerd door het Ministerie van Economische Zaken.

Het deel 'overig' van de overige bedrijfslasten bestaat grotendeels uit kosten voor statistisch grondmateriaal. De overige bedrijfslasten zijn hoger dan begroot door een toename van de voorziening dubieuze debiteuren.

Honoraria van de accountant

	Realisatie 2009	Realisatie 2008
Onderzoek van de jaarrekening	174	166
Andere controle-opdrachten	-	5
Adviesdiensten op fiscaal terrein	-	-
Andere niet-controle-opdrachten	25	-
Totaal	199	171

12) Financiële baten en lasten

Rentebaten

De gedaalde rentebaten zijn het gevolg van een gedaald rentetarief over het rekening-couranttegoed en

een lager uitstaand saldo.

Niet in de balans opgenomen verplichtingen en activa

Meerjarige financiële verplichtingen

<i>Bedragen in duizenden euro's</i>	2010	2011 t/m 2014	2015 e.v.
Huur panden Den Haag en Heerlen	7.433	32.032	22.889
Utiliteitsvoorzieningen en bewaking	7.000	-	-
Automatisering	4.300	-	-
Personeel	400	-	-
Totaal	19.133	32.032	22.889

Huur panden

De huur van het nieuwe pand te Den Haag en te Heerlen is voor een maximale periode van 15 jaar afgesloten en loopt tot 2023. De huur van het pand te Heerlen is voor een periode van maximaal 15 jaar afgesloten en loopt tot 2024.

Utiliteitsvoorzieningen

Onder deze categorie is voor 7,0 miljoen opgenomen voor huisvestingskosten. De contracten lopen af na 2010.

Automatisering

Voor de invulling van het meerjarig ICT plan zijn reeds meerjarige contracten afgesloten met leveranciers. De contracten lopen af na 2010. De omvang is gebaseerd op contracten en ervaringscijfers.

Personeel en statistiek

Het betreft hier de kosten van salarisverwerking. De omvang is gebaseerd op contracten en ervaringscijfers.

Den Haag/Heerlen, 26 maart 2010

Directeur-Generaal van de Statistiek

Drs. G. van der Veen

Centrale Commissie voor de Statistiek

Mw. mr. I. Brakman, voorzitter

Dr. J.J. van Duijn, plv. voorzitter

leden:

Prof. dr. L.H. Hoogduin

J.M.A. van Huut RA

Drs. M.B.G.M. Oostendorp

Mw. Prof. dr. J. Plantenga

Mw. dr. P.C. Plooijs-Van Gorsel

Prof. dr. C.G.M. Sterks

Prof. dr. J.T.M. van der Zee

Overige gegevens

Resultaatbestemming

Het voorstel is het resultaat ten laste van de egalisatiereserve te brengen.

Aan de Directeur-Generaal van het Centraal Bureau voor de Statistiek

Accountantsverklaring

Wij hebben de in dit verslag opgenomen jaarrekening 2009 van het Centraal Bureau voor de Statistiek te Den Haag bestaande uit de balans per 31 december 2009 en de winst- en verliesrekening over 2009 met de toelichting gecontroleerd.

Verantwoordelijkheid van het bestuur

Het bestuur van het Centraal Bureau voor de Statistiek is verantwoordelijk voor het opmaken van de jaarrekening die het vermogen en het resultaat getrouw dient weer te geven, alsmede voor het opstellen van het jaarverslag, beide in overeenstemming met de wettelijke bepalingen inzake de jaarrekening zoals opgenomen in de Wet op het Centraal Bureau voor de Statistiek en de overige met het ministerie van Economische Zaken gemaakte afspraken inclusief het door het ministerie van Economische Zaken vastgestelde controleprotocol. Tevens is het Bestuur verantwoordelijk voor de financiële rechtmatigheid van de in de jaarrekening verantwoorde baten, lasten en balansmutaties. Dit houdt in dat deze bedragen in overeenstemming dienen te zijn met de in de relevante wet- en regelgeving opgenomen bepalingen.

Deze verantwoordelijkheid omvat onder meer: het ontwerpen, invoeren en in stand houden van een intern beheersingssysteem relevant voor het opmaken van en getrouw weergeven in de jaarrekening van vermogen en resultaat, zodanig dat deze geen afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude of fouten bevat en voor de naleving van de relevante wet- en regelgeving, het kiezen en toepassen van aanvaardbare grondslagen voor financiële verslaggeving en het maken van schattingen die onder de gegeven omstandigheden redelijk zijn.

Verantwoordelijkheid van de accountant

Onze verantwoordelijkheid is het geven van een oordeel over de jaarrekening op basis van onze controle. Wij hebben onze controle verricht in overeenstemming met Nederlands recht en met in achtname van het door het ministerie van Economische Zaken vastgestelde controleprotocol. Dienovereenkomstig zijn wij verplicht te voldoen aan de voor ons geldende gedragsnormen en zijn wij gehouden onze controle zodanig te plannen en uit te voeren dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de jaarrekening geen afwijkingen van materieel belang bevat.

Een controle omvat het uitvoeren van werkzaamheden ter verkrijging van controle-informatie over de bedragen en de toelichtingen in de jaarrekening. De keuze van de uit te voeren werkzaamheden is afhankelijk van de professionele oordeelsvorming van de accountant, waaronder begrepen zijn beoordeling van de risico's van afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude of fouten. In die beoordeling neemt de accountant in aanmerking het voor het opmaken van en getrouw weergeven in de jaarrekening van vermogen en resultaat, alsmede het voor de naleving van de betreffende wet- en regelgeving relevante interne beheersingssysteem, teneinde een verantwoorde keuze te kunnen maken van de controlewerkzaamheden die onder de gegeven omstandigheden adequaat zijn maar die niet tot doel hebben een oordeel te geven over de effectiviteit van het interne beheersingssysteem van het Centraal Bureau voor de Statistiek. Tevens omvat een controle onder meer een evaluatie van de aanvaardbaarheid van de toegepaste grondslagen voor financiële verslaggeving en van de redelijkheid van schattingen die het bestuur van het Centraal Bureau voor de Statistiek heeft gemaakt, een evaluatie van het algehele beeld van de jaarrekening, alsmede een evaluatie van de aanvaardbaarheid van het gehanteerde referentiekader voor financiële rechtmatigheid.

Wij zijn van mening dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Oordeel

Naar ons oordeel geeft de jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van het Centraal Bureau voor de Statistiek per 31 december 2009 en van het resultaat over 2009 in overeenstemming met de wettelijke bepalingen inzake de jaarrekening zoals opgenomen in de Wet op het Centraal Bureau voor de Statistiek en de overige met het ministerie van Economische Zaken gemaakte afspraken. Voorts zijn van oordeel de in deze jaarrekening verantwoorde baten, lasten en balansmutaties over 2009 voldoen aan de eisen van financiële rechtmatigheid. Dit houdt in dat de bedragen in overeenstemming zijn met de in de relevante wet- en regelgeving opgenomen bepalingen, zoals die in het door het ministerie van Economische Zaken vastgestelde controleprotocol zijn opgenomen.

Verklaring betreffende andere wettelijke voorschriften en/of voorschriften van regelgevende instanties

Wij zijn van mening dat het jaarverslag, voor zover wij dat kunnen beoordelen, verenigbaar is met de jaarrekening.

Den Haag, 26 maart 2010

KPMG ACCOUNTANTS N.V.

J.A.A.M. Vermeeren RA

Organogram

Raad van Bestuur

drs. G. van der Veen Directeur-Generaal
drs. G. Bruinooge plv. Directeur-Generaal

Centrale stafdiensten (210 vte)

drs. F.W.M. Hendriks, *directeur*

Bedrijfseconomische statistieken (655 vte)

drs. J.A. Timmermans, *directeur*

De divisie Bedrijfseconomische statistieken produceert statistische informatie over bedrijven, instellingen en ondernemingen. Het betreft informatie over de economische ontwikkeling en over de economische structuren in alle bedrijfstakken en branches en aspecten zoals milieu, vervoer, kennis en technologie.

Sociale en ruimtelijke statistieken (555 vte)

drs. W. van Nunspeet, *directeur*

De divisie Sociale en ruimtelijke statistieken heeft als doel statistische informatie samen te stellen over kenmerken van de bevolking, vastgoed en ruimtelijke eenheden. De divisie verzamelt de benodigde gegevens door gebruik te maken van administraties en registraties, waar nodig aangevuld door persoonsenquêtes.

Macro-economische statistieken en publicaties (410 vte)

dr. A.H. Kroese, *directeur*

De divisie Macro-economische statistieken en publicaties is verantwoordelijk voor de macro-economische kerngegevens (inflatie, economische groei, enzovoort). In samenwerking met de andere divisies komen in deze divisie de elektronische en papieren publicaties van het CBS tot stand.

Informatietechnologie services (210 vte)

drs. J.H. Veefkind, *directeur*

De divisie Informatietechnologie services draagt bij aan het verhogen van de kwaliteit en de doelmatigheid van de statistische processen en producten door inzet van hoogwaardige informatietechnologie. De divisie ondersteunt ook bij de ontwikkeling en het beheer van de overige bedrijfsprocessen.

Methodologie en kwaliteit (75 vte)

dr. C. Zeelenberg, *directeur*

De divisie Methodologie en kwaliteit is verantwoordelijk voor de ontwikkeling van kennis en algemene kaders en de toepassing daarvan op het terrein van de algemene statistische methoden, kwaliteitszorg en procesontwikkeling. De divisie is tevens verantwoordelijk voor de samenhang van de statistische productieprocessen binnen het CBS.

(Genoemde aantallen zijn exclusief interim managers, uitzendkrachten, stagiairs, etc.)

Adviesraden

Om het CBS te adviseren over de invulling van het statistisch programma zijn adviesraden ingesteld die elk een thematisch terrein of onderwerp beslaan. De voorzitters van de zeven adviesraden en de directeuren van de Planbureaus vormen samen een adviesorgaan voor de Directeur-Generaal.

Samenstelling CBS-adviesraad

drs. G. van der Veen	- voorzitter
mevr. ir. drs. C. Olivers	- secretaris
prof. dr. P.J. Boelhouwer	- adviesraad prijzenstatistieken
prof. dr. P. Ester	- adviesraad maatschappij en economie
prof. dr. Ph.B.F. Franses	- adviesraad methodologie en kwaliteit
prof. dr. M. Hajer/ ir. Van den Berg	- Planbureau voor de Leefomgeving
drs. E.E. van de Lustgraaf	- adviesraad economische statistieken
A.P.R. van Rooij	- adviesraad berichtgevers
prof. dr. P. Schnabel	- Sociaal en Cultureel Planbureau
prof. dr. C.N. Teulings	- Centraal Planbureau
prof. dr. J.J.M. Theeuwes	- adviesraad sociale statistieken
dr. J.P. Verbruggen	- adviesraad macro-economie

Wegwijzer

Het CBS verzamelt gegevens bij personen, bedrijven en instellingen. Het CBS stelt de uitkomsten van de onderzoeken zo snel mogelijk op verschillende manieren voor iedereen beschikbaar.

CBS-website (www.cbs.nl):

De CBS-website geeft toegang tot resultaten van CBS-onderzoek. De website biedt themagerichte informatie over kerncijfers van Nederland. Alle uitgebrachte publicaties staan overzichtelijk gerangschikt. Gedetailleerde cijfers zijn te raadplegen via de gratis databank StatLine.

Op de website staat ook een actuele publicatiekalender en een productencatalogus. Beleidsinformatie en een verzameling links naar nationale statistische bureaus en relevante internationale organisaties maken de website compleet.

Het CBS heeft ook een aantal doelgroepen- en themasites ontwikkeld. Kijk hiervoor op:

www.werkenbijhetcbs.nl; www.cbsinuwbuurt.nl; www.cbsvooruwbedrijf.nl.

NOS-teletekst

Pagina 506 geeft informatie over een aantal belangrijke economische indicatoren en pagina 507 bevat gegevens die recent zijn gepubliceerd.

Verkoop van CBS-producten

CBS-producten kunt u bestellen via de afdeling Klantenservice van het CBS, Postbus 4481, 6401 CZ Heerlen, telefoon (088) 570 70 70, fax: (045) 570 62 68, e-mail: verkoop@cbs.nl.

Infoservice

Het centrale informatiepunt voor algemene vragen over het CBS en de producten is te bereiken via telefoon (088) 570 70 70 en infoservice@cbs.nl.

European Statistical Data Support

Statistische informatie over Europa afkomstig van Eurostat is telefonisch op te vragen via (088) 570 70 70 (keuze toets 5) of door middel infoservice@cbs.nl.

CBS Contact Center

Het centrale informatiepunt voor bedrijven, instellingen en personen bij vragen over CBS-vragenlijsten of ander enquêtemateriaal is te bereiken via telefoon (045) 570 64 00, e-mail: contactcenter@cbs.nl of via het contactformulier op de CBS-website: www.cbs.nl/contactcenter.

Persdienst

Het centrale informatiepunt voor de media is te bereiken via telefoon (070) 337 44 44 of e-mail: persdienst@cbs.nl. Meer informatie staat op de CBS-website: www.cbs.nl/informatie voor/pers.

Onderzoek onder voorwaarden: Centrum voor Beleidsstatistiek

Het Centrum voor Beleidsstatistiek biedt externe partijen verschillende diensten aan:

- Het toegankelijk maken van microdatabestanden waarmee onderzoekers die gemachtigd zijn via de CBS-wet of via een goedkeuring door de Centrale Commissie voor de Statistiek (CCS) bij het CBS onder strikte beveiligingsvoorwaarden zelf de gewenste analyses kunnen uitvoeren op deze microdatabestanden (catalogus www.cbs.nl/microdata).
- Het verrichten van onderzoek op statistisch basismateriaal om vragen van departementen en planbureaus, grote gemeenten en andere overheidsinstellingen te beantwoorden.
- Het adviseren van klanten zoals departementen en planbureaus, grote gemeenten en andere overheidsinstellingen bij het vinden, het gebruik en het opstellen van de benodigde informatie voor beleidsvoorbereiding en de evaluatie daarvan.

Aan de diensten van het Centrum voor Beleidsstatistiek zijn kosten verbonden. Nadere informatie is verkrijgbaar via telefoon (070) 337 47 92, via www.cbs.nl/cvb of e-mail: cvb@cbs.nl.

Colofon

Centraal Bureau voor de Statistiek

Den Haag

Henri Faasdreef 312, 2492 JP Den Haag, Leidschenveen

Postbus 24500, 2490 HA Den Haag

Telefoon (070) 337 38 00

Heerlen

CBS-weg 11

Postbus 4481, 6401 CZ Heerlen

Telefoon (045) 570 60 00

Website

www.cbs.nl

Infoservice

Telefoon (088) 570 70 70

E-mail: infoservice@cbs.nl

Fax: (070) 370 59 94

Teletekst

Pagina 506/507

Uitgave

Centraal Bureau voor de Statistiek
